
SZEKERES DIÁNA

A jogi segítségnyújtás nemzetközi kötelezettségeink rendszerében, a magyarországi jogi segítségnyújtás rendszerének kialakítása, a jövő a társadalmi és politikai változások tükrében¹

Legal aid as part of our international obligations; establishing a framework to provide legal aid in Hungary; the future in the light of social and political changes

Under Article 47 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union the right to efficient legal remedy and fair proceedings shall be granted to everybody. In accordance with Paragraph (3) of Article 47 of the same document, persons lacking the necessary funds shall also be granted legal aid in so far as such aid is necessary for them access justice efficiently.

The attitude to legal aid differs over the countries. Within the European Union, it is considered as a fundamental human right since efficient legal remedies shall be made available to anyone whose rights and freedoms granted by European Law have been violated. The possibility of a fair and public hearing before an independent and impartial tribunal within reasonable time is indispensable for any person as well as the ability to exercise their rights to legal aid, defence and representation. Free-of-charge services shall be made available to citizens lacking the adequate funds to exert their rights to allow them to access justice efficiently.

In Hungary, as of 1st April 2004, thanks to a new legal framework, it has become possible for the socially disadvantaged to access expert legal advice and information and have documents drawn up as a form of out-of-court aid through the network of legal assistants established under Act LXXX of 2003 on Legal Aid. For socially disadvantaged parties that meet the legal requirements the possibility to have legal representation in civil procedures at and out of court and criminal procedures has been available since 1st January 2008.

The Council of Europe itself also addresses the issues of legal aid in depth since they have issued several related recommendations to member country governments. These recommendations declare that the right to access justice shall be a fundamental right in each and every democratic society. It is to be and shall be given prominence since procedures at court are often too costly, complex and time-consuming for private entities disadvantaged both financially and socially and therefore they are only able to exercise their rights in part or not at all.

The operative Act on Legal Aid is targeted at building up a framework to render legal aid with respect to out-of-court proceedings and non-official procedures as well as legal representation in civil actions and the various forms of criminal procedures based on eligibility.

„A törvény olyan korlát, amely akár életet is ment.”

TITUS LIVIUS

I. A témafelvetés miértjeiről és az azokkal kapcsolatos vá- laszlehetőségek köréről

1999 őszén, az Európai Tanács állam- és kormányfőinek gyűlésén, a finnországi Tamperében került sor az európai igazságügyi térség alapjai megteremtésének előkészítésére. Itt állapították meg többek között azt, hogy a tagállamok jogi és közigazgatási rendszereinek megismeréséhez egy mindenki számára elérhető tájékoztatási rendszer létrehozása szükséges. Lényegesnek tartották kiemelni,

¹ In memoriam dr. Takáts Ádám ügyvéd, jogi segítő. A kézirat lezárásának dátuma: 2010. X. 22.

hogy a jogérvényesítésnek nem állhatja útját a szabályozások sokszínűsége és összetettsége. [45], [57]

Európai Unió Tanácsának határozata alapján, a Bizottság javaslatára született meg a polgári és kereskedelmi ügyekkel foglalkozó Európai Igazságügyi Hálózat, amely legfőbb teendőjeként a „határokon átnyúló” vonatkozású, azaz több tagállamra kiterjedő jogvitákban érintett személyek életének egyszerűsítését jelölte meg, a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés elősegítésének és tökéletesítésének eszközeként. [39]

Jelen tanulmány célja a nemzetközi kötelezettségek rendszerének bemutatásán keresztül a jogi segítségnyújtás európai gyökereinek a hatályos jogi segítségnyújtás magyarországi rendszerének ismertetése, a jelen kihívásainak figyelemmel kísérése. Választott kutatási témám feldolgozásához pótolhatatlan segítséget nyújtott az említett Európai Igazságügyi Hálózathoz való elektronikus kommunikációs hozzáférés [40] lehetősége.

„A tudáshoz való jog olyan, mint az élethez való jog.”

GEORGE BERNARD SHAW

Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke értelmében mindenki számára biztosítani kell a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot. A dokumentum 47. cikkének (3) bekezdése szerint, azon személyeknek, akiknek nem állnak rendelkezésre megfelelő anyagi eszközök, jogi segítséget kell nyújtani, amennyiben ez a joghoz való hatékony (tényleges) hozzáférés biztosításához elengedhetetlen.

A jogi segítségről alkotott vélemény azonban országonként más és más. A jogsegély intézménye az Európai Unióban alapvető jognak számít, hiszen mindenki részére, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, biztosítani kell, hogy a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz hozzájuthasson. A korrekt, publikus és racionális időn belüli független és pártatlan bíróság előtti tárgyalás lehetősége elengedhetetlen az egyén számára, továbbá biztosítani kell a lehetőséget a tanácsadás, a védelem és a képviselőlet igénybevételehez is. Az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételehez a költségmentesítést biztosítani kell azon polgárok számára, akik jogaik érvényesítéséhez nem rendelkeznek elegendő pénzeszközzel. [30]

A határon átnyúló vonatkozású jogviták esetében az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés elősegítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok meghatározásáról a Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) szól. Az irányelv rendelkezései a „határokon átnyúló” polgári jogi esetekre vonatkoznak, azaz olyan ügyekre, amikor a költségmentességért folyamodó polgár nem abban a tagállamban él, ahol az ügy tárgyalási és/vagy végrehajtási szakba lép. Az irányelv értelmében a költségmentesség akkor tekinthető megfelelőnek, ha garantálja a bírósági eljárás megkezdését megelőző jogvita lezárására irányuló, a pert megelőző tanácsadást, a jogsegélyt és a bíróság előtti képviselőletet, továbbá az eljárási költségek megfizetése alól teljes vagy részleges mértékű mentesítést, beleértve a határon átnyúló típusú ügyekkel kapcsolatos költségek körét is. [22]

A direktíva rögzíti a tagállam által előírt költségmentesség elbírálásához szükséges feltételek körét, definiálva a kérelmező anyagi rászorultsági feltételeit, továbbá a megoldandó jogvita tartalmi kellékeit is. [60]

Az Európai Bizottság 2000 áprilisában adott ki vitairatot (zöld könyvet, *Green Paper*), amely a problémamegoldás alternatív módjait taglalja a polgári és a kereskedelmi jog választott bírósági eljáráson kívüli területén; célja a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térségének a létrehozása, és különösen az igazságszolgáltatáshoz való hatékonyabb hozzáférés biztosítása. [41] A felek szabadon dönthetnek, hogy az alternatív vitarendezési szabályok igénybevételéhez jogi képviselőt bíznak-e meg, adott eljárás keretén belül, továbbá választásuk szerint adott a lehetőség arra, hogy tanácsadást, tájékoztatást és felvilágosítás nyújtása érdekében jogi szakembert keressenek fel.

A jogállamiság megvalósulásának egyik leglényegesebb garanciális eleme a joghoz való hozzájutás lehetősége, azonban ez a tagállami feltételrendszerek heterogenitása folytán ez akadályokba ütközhet, amelyből fakadó nehézségek megoldásában az Európai Unió tagállamai érdekeltek. A *Green Paper* kibocsátásával az Európai Bizottság polgári ügyekben a külföldi peres fél előtt álló problémákat is vizsgálja; ehhez a jogi segítségnyújtás vonatkozásában felmerülő alapító szerződések alapelveit sértő nehézségek megoldási lehetőségének megtalálására tagállamok pártfogását is kéri javaslatok benyújtására. [27]

Egy új jogintézménynek, a jogi segítségnyújtásnak hála, Magyarországon 2004. április 1-jétől a szociálisan hátrányos helyzetben lévőknek módjuk nyílt arra, hogy a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvényben lefektetett jogi segítői intézményrendszer által biztosított szakszerű jogi tanácsadást, tájékoztatást, okiratkészítést – mint peren kívüli támogatási formát – igénybe vegyék. A szociálisan rászoruló, törvényi feltételeknek megfelelő felek számára az eljárásjogi képviselet biztosítására 2008. január 1-jétől van lehetőség polgári peres, nem peres és büntetőeljárások keretén belül.

II. A jogi segítségnyújtás kiemelkedő szerepe a nemzetközi kötelezettségeink rendszerében [19]

„A jog mindenkor a győztesé, kinek hatalmát csak saját törvénye korlátozza.”

FRIEDRICH SCHILLER

II.1. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményt (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*) 1950. november 4-én fogadta el az Európa Tanács, melynek végrehajtása céljából az Emberi Jogok Európai Bíróságának (*European Court of Human Rights, rövidítve: ECHR*) létrehozására került sor. Magyarország vonatkozásában az egyezmény 1992. november 5-étől alkalmazandó. A Rómában 1950. november 4-

én kelt Egyezményt az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki. Az Egyezmény tekintettel volt az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, amelyet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése 1948. december 10-én hirdetett meg és a benne foglalt jogok átfogó és hatékony elismerésének és megtartásának biztosítását célozza, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok megóvását és további fejlesztését tűzi ki többek között végrehajtandó feladatául. Az Egyezmény 6. cikke kitér a tisztességes eljáráshoz való jogra, említést tesz a független és pártatlan bíróság által tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belüli eljáráshoz való jogról, valamint speciális büntetőeljáráshoz fűződő garanciákról. [43] A jogi segítségnyújtási területet tekintve fontos rendelkezés a 12. kiegészítő jegyzőkönyv megfogalmazása alapján, hogy a megkülönböztetés tilalma nem tartja vissza az egyes tagállamokat attól, hogy olyan intézkedéseket hajtsanak végre, melyek a jogalanyok között különbséget tesznek, amennyiben ezek szükségessége kifejezetten alátámasztható. Az Egyezmény 6. cikkét az Emberi Jogok Európai Bírósága számos ügyben értelmezte, így azt a következtetést vont le, miszerint az Egyezmény közvetlenül nem rendelkezik a bírósághoz fordulás jogáról, azonban tartalmát tekintve a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmazza a fenti jogosultságot. [48]

Az Emberi Jogok Európai Bírósága a *Golder-ügyben* [37] meghatározta, hogy a bírósághoz fordulás lehetőségének korlátozásával a jogállamiság alapelveinek megvalósulása sérülhet, továbbá azt is, hogy a polgári jogvita bíróság elé terjesztése meghatározó jogelvnek minősül. Ezek alapján kimondta, a 6. cikk tartalmazza a bírósághoz fordulás jogi lehetőségét, annak tényleges és eredményes esélyérvényesítését polgári ügyekben. [36]

Az állami jogi segítségnyújtás igénybevétele a hatályos jogi segítségnyújtás rendszerében az Egyezmény szellemiségének megfelelően biztosítva van. Az anyagi körülményeiknél fogva rászorultak számára további személyes körülmények is adódhatnak, amikor az ügyfél nem képes saját ügyének hatékony közlésére, bíróság előtti eljárási jogainak hatékony képviselőjére, illetőleg személyes adottságai folytán képtelen jogi ügyekben való hatékony eljárásra.

A polgári jogviták bíróság elé terjesztésének lehetőségét biztosító jogelvet 1979. október 9-én kelt ítéletében fejlesztette tovább az Emberi Jogok Európai Bírósága. Az *Airey-ügy* [33] kapcsán kimondta, hogy a bírósághoz fordulás joga egy lehetőség a tényleges igénybevétel lehetőségét az államnak kell biztosítania. MRS. AIREY négy gyermekét nevelte háztartásbeliként. Középiskolai végzettséggel rendelkezett és sajnos nem tudta jogszerűen beterjeszteni válási keresetét – a bonyolult eljárási szabályok, jogban való járatlansága folytán – az eljárásra illetékes bírósághoz. Az asszony, személyes adottságai következtében nem tudta személyhez fűződő alapvető jogait eredményesen képviselni, mivel élettapasztalatánál és iskolázottságánál, anyagi körülményeinél, továbbá az ügy bonyolultságánál fogva képtelen volt eljárási jogait gyakorolni, értelmezni a bonyolult bírósági iratanyagot, beterjeszteni keresetlevelét, előkészítő iratait. [26] Adott ügy kapcsán előtérbe került a pozitív állami intézkedések szerepe, mivel azok nélkül Egyezményből fakadó kötelezettségek biztosítása ellehetetlenülhet. Az Egyezmény elsődlegesen polgári ügyekben alkalmazandó jogi képvi-

seletről nem rendelkezik, mégis be kell látni, hogy az államnak bizonyos esetekben a jogi képviselő közreműködéséről is gondoskodni kell. [19] Mindennemű polgári jellegű jogvita esetében nincs szükség azonban ingyenes jogsegély biztosítására, figyelembe kell venni adott ügy kapcsán az állampolgár személyes társadalmi, anyagi és iskolázottsági feltételeit, a hatékony és tényleges érdeképviselet szükségességének megítéléséhez.

JOHN MCVICAR képzett és tapasztalt sportújságíró, kérelmező a *McVicar kontra Egyesült Királyság ügyben* [46] személyiségi jogainak megsértése, elsődlegesen rágalmazás és becsületsértés következtében került alperesként az igazságszolgáltatás elé, mivel tiltott teljesítményfokozó drogok szedésével vádolta meg LINFORD CHRISTIE atlétát. A per alpereseként a bizonyítási teher őt terhelte, azaz igazolnia kellett állításai valóságát. A jogsegély hiánya nem veszélyeztette a tisztességes eljáráshoz való jogot az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése értelmében, hiszen nem következett be jogsérelem. [47], [58]

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata értelmében megállapítható, hogy adódnak bizonyos esetek, amikor nem sérül a hatékony és tényleges bírósági tárgyaláshoz való jog jogi képviselő hiányában. Az eljárások egyszerűsítése, a hatékony költségkedvezményi rendszer kidolgozása az állam elsődleges feladata. Fontosnak tartom továbbá azt is megemlíteni, hogy az eljárások elkerülését célzó alternatív vitarendezési megoldások kidolgozása is állami jogalkotási feladat. [19]

A tisztességes eljárás garanciáit, azaz a jogsegélyhez való jogot is biztosítja a „polgári jogok” és a „büntetőjogi vád” tekintetében az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikke. [19]

A Lantin Büntetés-Végrehajtási Intézet pszichiátriai szárnyának kétszemélyes cellájában tartották fogva az *Aerts kontra Belgium ügyben* [28] 1998. július 30-án hozott ítélet felperesét. A felperes próbára bocsátás iránti kérelmének 1993. november 19-én az Elmeorvos Szakértői Intézet (*Mental Health Board*) adott helyt. A romló egészségügyi állapotára való tekintettel 1996. december 23-án ismét kényszer-gyógykezelést rendeltek el a felperes ellen. Az első fokon eljáró bíróság elnöke megállapította 1993. május 10-én, hogy a felperes további fogva tartása a Lantin börtönben jogellenes, és ez olyan jogsértés, amelyet a legsürgősebben meg kell szüntetni. A Szociális Védelmi Központban jelöltek ki számára helyet, a börtönből azonban hely hiány folytán nem nyílt lehetősége átköltözni. Az állam fellebbezést nyújtott be a tekintetben, hogy a Liège-i Fellebbviteli Bíróság hatályon kívül helyezze az 1993. május 10-i intézkedést. A tényállás ismeretében megállapítható, hogy a panaszost kifejezetten kényszer-gyógykezelés és nem büntetés céljából tartották fogva büntetés-végrehajtási intézet pszichiátriai részlegében. A panaszos kifogása értelmében a büntetés-végrehajtási intézet nem alkalmas mentális betegek gyógykezelésére, mivel a rendszeres orvosi ellátás nem biztosítható. Megjegyezném, hogy egy büntetés-végrehajtási intézet nem lehet alkalmas terápiás célzatú kezelésre mentális megbetegedésben szenvedők számára.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete értelmében az Egyezménye 5. cikk (1) bekezdésébe ütköző jogsértés állt be, hiszen nemzeti szabályokba ütközött a fogva tartás. A megengedett szabadságmegvonás alapja és a fogva tartás

helye között fenn kell állnia korrelációnak. A kényszer-gyógykezelés végrehajtása kizárólag kórházban, klinikán, vagy más alkalmas intézményben történhet, amennyiben azt nem büntetés céljából hajtják végre. A belga jog előírja a polgári ügyekben a képviselő biztosításának kötelezettségét a semmitőszék tanácsa előtt, mivel erre adott ügyben nem került sor, ezért az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikk (1) bekezdésébe ütköző jogsérelem is bekövetkezett. A panaszos ügyvédi költségeit fedezését a fogva tartás elleni fellebbezési eljárás során fedezni kell, a jogi segítségnyújtó testület azonban megtagadta a kérelmet, mivel úgy vélte a fellebbezés nem megalapozott. AERTS úr törvényes eljáráshoz fűződő joga károsodott, így az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésének megsértése bekövetkezett. Az eljárás kivizsgálása során megállapítást nyert, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben a körülmények nem feleltek meg az előírásoknak. Az embertelen és megalázó bánásmód fennállását azonban nem sikerült bebizonyítani a panaszosnak. [29]

Pszichiáter szakértői vélemény igazolta, hogy az államtól elszenvedett sérelmek hatására a pszichésen súlyosan zavart panaszos alperes állapota rosszbodott, így az Emberi Jogok Európai Bírósága a belga állam terhére – az Emberi Jogok Európai Egyezményének 50. cikkelye alapján – indokoltan tartotta kártérítés megfizetését a panaszos részére.

A magyar peres jogi segítségnyújtási koncepció is követi az alapelveit, a rendelkezésekből levonható következtetéseket, amennyiben tehát a jogi képviselő a bírósági eljárás során kötelező, illetve az érintett személy valamely oknál fogva ügyének bíróság előtti hatékony előadására és képviselőtére képtelen, és anyagi értelemben is rászorultak tekinthető, az állam biztosítani fogja a jogi segítségnyújtást.

II.II. Az Európa Tanács ajánlásairól

A jogi segítségnyújtás témaköreivel kapcsolatosan több ajánlást is kidolgozott Európa Tanács a tagállamok számára, amelyek elsődleges célja a tagállamok közötti igazságügyi együttműködés megteremtése, a megfelelő színvonal és hozzáférés biztosítása.

Az igazsághoz való hozzáférés elősegítéséről szóló ajánlás [55] deklarálja, miszerint az igazságszolgáltatáshoz történő hozzáférés biztosításához fűződő jog minden demokratikus társadalom alapvető eleme. A bírósági eljárásokhoz fűzött kritikaként fogalmazza meg az Európa Tanács, hogy azok sokszor igen összetettek, időigényesek és költségesek, olyannyira, hogy a társadalmi és vagyoni szempontból különösen hátrányos helyzetű felek jogaik akadálymentes gyakorlására nem képesek.

A rászorultak jogérvényesítésének egyensúlyi helyzetét szempontjából fontos alapelveket fogalmaz meg az ajánlás: a bírósági eljárások egyszerűsítését, időtartamának csökkentését, a költségkedvezményi rendszer hatékony biztosítását, továbbá információk biztosításának kérdéskörét a jogszolgáltatást nyújtó szervek eljárásával kapcsolatosan. [55]

A szegényeknek a joghoz és igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáféréseinek biztosításáról szóló ajánlás [56] leszögezi, a vagyoni szempontjaik folytán

hátrányos helyzetű személyek számára is nélkülözhetetlen kell, hogy legyen a jog eszközeinek igénybevétele, tovább mutatva arra, hogy a hozzáférést biztosítható legyen. A társadalom hátrányos helyzete számára is biztosítani kell a jogi képviseletet, létre kell hozni jogi tanácsadó szolgálatokat, az alternatív vitarendezési eljárásokhoz való hozzáférést kell előtérbe helyezni. Az Európa Tanács a jogviták megoldásában a társadalmi szervezetek szerepvállalásának növelését előtérbe kívánja helyezni. [56]

II.III. Az állam szerepe a büntetőeljárások vonatkozásában alkalmazható jogi segítségnyújtás területén az Emberi Jogok Európai Bírósága által a Quaranta és az Artico ügyekben hozott döntések tükrében

A jelenleg hatályos a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Jst.) vonatkozó rendelkezései a büntetőeljárásokban nyújtott jogi segítség alapvető szabályait rögzítik a peren kívüli segítségnyújtás szabályainak, illetve a polgári eljárásokra vonatkozó szabályoknak az alkalmazásával. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) a büntetőeljárásban résztvevő valamennyi személy vonatkozásában létrehozott jogi segítségnyújtást biztosító intézményeket. [20] A Jst. hatálya alá azonban csak a pótmagánvádló személyes költségmentessége és a sértett, a magánvádló, a magánfél és egyéb érdekelt, valamint a pótmagánvádló pártfogó ügyvédi képviselete tartozik. A segítségnyújtás engedélyezése pedig a Jst. szerinti feltételekkel és eljárás keretében történik.

Azért is találom jelentősnek az alulírott jogesetek ismertetését, mivel korábbi kormányzati döntés értelmében a hatályos, magyar, jogi segítségnyújtási reform folytatásával kapcsolatos feladatokról szóló 2179/2007. (X.10.) kormányhatározat írta elő a szaktárca számára az előterjesztés készítési kötelezettséget 2010. december 31-ig a költségkedvezményeknek a bíróságoktól az Igazságügyi Hivatalba telepítésével kapcsolatos költségkihatásokról, a közigazgatási hatósági eljárásokban történő jogi segítői képviselet bevezetéséről, és az alábbiakban részletezésre kerülő Emberi Jogok Európai Bíróságának döntésein alapuló kirendelt védői képviselet ellátásának a Jogi Segítségnyújtó Szolgálathoz történő telepítéséről.

Az alábbiakban ismertetni szeretnék két olyan jelentős jogesetet, amely az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntésein alapulnak. Ezek a jogesetek más Európai Unió tagállamok jogi segítségnyújtási területekkel kapcsolatos eljárási rendbe engednek bepillantást nyerni, illetve a jogesetek ismeretében átfogóbb képet alkothatunk a hazai joggyakorlat tekintetében is.

„A jog szenvedélymentes értelem.”
ARISZTOTELÉSZ

Az Emberi Jogok Európai Bírósága 1991. május 24-én hirdetett a *Quaranta kontra Svájc* ügyben (No. 12744/87) ítéletet. [32] QUARANTA úr, mint olasz állampolgár, 1962-ben született Scorrano-ban (Lecce), azonban igen fiatalon szü-

leivel együtt Svájcba költözött. Vevey-i lakosként a Vaud nevű kantonban él, a szakmája vízvezeték szerelő segédmunkás. 1975 és 1978 között több fiatakorú otthonban is lakott, majd 1978-ban a Lausanne-i Fiatakorúak Bírósága írt elő számára képzési kötelezettséget és részvételt abban, így 1979 augusztusában hazatérhetett szülei otthonába, megkezdeni tanoncságát. A gyakorlati időt, azonban nem sikerült kitöltenie, holott különböző helyi vállalatok alkalmazták a gyakorlat kitöltése alatt. Az ügy szempontjából fontos, hogy QUARANTA úr személyiségét megismerjük, melynek bemutatásához életkörülményeinek e rövid, tényszerű felvázolása szükséges.

QUARANTA urat 1982. március 5-én a Vevey-i Kerületi Büntetőbíróság felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte. Az ítélet indokolása értelmében lopás minősített esetét, rablást, rongálást követett el és vezetői engedély nélkül vezetett gépjárművet. Mindösszesen tíz hónap börtönbüntetésre ítélték, melyet három hónap próbaidőre felfüggesztettek. Az eljárásra hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság döntése értelmében a svájci büntető törvénykönyv 11. cikke alapján az elkövetők azonos büntetésben részesültek, hiszen társtettesként kellett felelniük.¹ A QUARANTA úrról készített pszichiátriai szakértői vélemény alapján megállapítást nyert, miszerint fiatakorúként, a bűncselekmények elkövetésében érzelmi bizonytalansága játszott szerepet, mindazonáltal megállapították, hogy viselkedésében jelentős javulási tendencia mutatkozott. A fentiekkel összefüggésben meg kell jegyeznünk, hogy ezen körülmények az Emberi Jogok Európai Bírósága döntésében nem játszanak szerepet, de ahhoz, hogy teljes képet kaphassunk a Svájcban, illetve az adott területen hatályos jogszabályokról, illetve a joggyakorlatról, mindenképpen szükséges ismertetünk az ügy háttér-információit képező tények és adottságok sorát.

1985-ben aztán QUARANTA urat vádlottként a Vevey-i Kerületi Büntetőbíróság vizsgálóbírója előtt kábítószerrel való visszaélés alapos gyanúja okán megjelenésre kötelezték. Ekkor kérte ingyenes jogi segítség, azaz adott büntető eljárás keretein belül ún. kirendelt védő biztosítását a helyi büntetőeljárási törvénykönyv 104. cikkére hivatkozva. A büntetőbíróság elnöke kérelmét elutasította, arra való hivatkozással, hogy az eljárás nem bonyolult és nem indokolja az ingyenes jogi segítségnyújtást, emellett a vádlottat tájékoztatták arról is, hogy tíz napos határidőn belül a bírósági vádemelés elleni fellebbezéssel élhet, de QUARANTA úr ehelyett újra kérelmezte a jogi segítségnyújtással kapcsolatos igényét további két alkalommal. A bíróság azonban a korábbi döntésével összhangban újfent megtagadta tőle a jogi segítségnyújtást a kirendelt védő vonatkozásában. Az 1985. november 12. napján megtartott tárgyaláson QUARANTA úr tehát védő nélkül jelent meg. A tárgyalás mindössze huszonöt percig tartott és a vádlott csupán egy-két mondattal védekezhetett és még aznap hat hónap börtönbüntetésre ítélték kábítószerrel való visszaélés és kábítószer-kereskedelem miatt, a kiszabott börtönbüntetést pedig nem függesztették fel. A bíróság – álláspontja értelmében – precedens jellegű ítéletet kívánt teremteni, hiszen az

¹ A társtettesek, a magyar jogi szabályozás értelmében, azok a tettesek, akik valamely szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, a saját cselekményükkel, egészben vagy részben, közösen valósítják meg.

elkövető korábbiakban folytatott életmódja, az előzetesen már kiszabott felfüggesztett börtönbüntetés hatálya, valamint az elkövető 13 éves korától tartó – utóbbi két évben már nem napi rendszerességgel történő – kábítószerfogyasztása és a két kilogramm eladott kábítószer okán súlyos, példa értékű büntetés kiszabására kellett sort keríteni. Ugyanakkor a bíróság enyhítő körülményként vette figyelembe, hogy a kérdéses időszakban az elkövető igen bizonytalan anyagi helyzetben volt, hiszen munkanélküli volt, illetőleg azt, hogy társadalmi szempontból biztonságos körülmények között, családjával élt, amely visszatartó erőt jelenthetett számára. QUARANTA úr ezt követően saját költségén fizetett ügyvédje útján fellebbezett a döntés ellen a Vaudi Kantoni Bíróság Büntető Semmítőszékéhez, arra való tekintettel, hogy a korábbi két eljárás esetében nem volt jogszerű a jogi segítségnyújtás megtagadása, hiszen így nem volt képes eljárási jogait megfelelően gyakorolni, jelentős érdeksérelmet szenvedett. Fellebbezésében vitatta továbbá a szubjektív körülmények következtében történő korábbi felfüggesztett börtönbüntetés jogosságát is, továbbá azt is, hogy korára és javuló magaviseletére tekintettel saját és védője jogi álláspontját tekintve a kapott büntetését a bíróságnak nem felfüggeszteni, hanem korlátlan mértékben enyhíteni kellett volna. A Vaudi Kantoni Bíróság Büntető Semmítőszéke 1986. január 27-én elutasította a fellebbezést, majd ezt követően hasonlóképpen döntött a szövetségi bíróság is. A döntés következtében QUARANTA úrnak 1987. július 21-én be kellett vonulnia a Bellechasse-i (Fribourg tartomány) börtönbe, azonban részleges kegyelmet kapott, melynek következtében három év felfüggesztett börtönbüntetésben részesült. [35] QUARANTA úr fellebbezései alkalmával azt hozta fel elsődleges jogi érvként, miszerint, az ellene folyó eljárások során megsértették az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk (3) bekezdésének c) pontját, amely az ingyenes jogi segítségnyújtáshoz való jogról kifejezetten rendelkezik. Megállapítható tehát, hogy *„minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék, és ha nem állnak rendelkezésére eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet.”* [43]

További jogi érvként vetette fel azt is, hogy a nemzeti jogban, így a Svájci Szövetségi Alkotmány 114. paragrafusában is deklarálásra kerül miszerint *„a vádlott számára olyan esetekben biztosítani kell a védelmet, amikor az ügyészi hivatal képviselőjében eljárva ügyész vesz részt az eljárásban. Más esetekben abban az esetben is indokolt lehet a kirendelt védelem, amikor a vádlott kérelme folytán valószínűsíthető, hogy saját személyiségéből eredő körülmények azt indokolttá teszik, továbbá, akkor, ha azt az ügy, az eljárás bonyolultsága indokolja”*¹

¹ „The accused must be provided with defence counsel in all cases in which a representative of the public prosecutor's office participates in the court proceedings. In other cases, he may be provided with defence counsel, even against his will, when the needs of the defence so require, in particular for reasons relating to his personality or because of the particular difficulties of the case.”

Az Emberi Jogok Európai Bírósága döntése során, a korábbi, fenti álláspon-
tok alkalmazhatóságának gondos mérlegelésével a következő megállapításra
jutott: mindenekelőtt leszögezte, hogy biztosítani kell a vádlott jogát a jogi se-
gítségnyújtáshoz, amennyiben olyan speciális körülmények merülnek fel, me-
lyek a büntetőeljárás folyamán a tisztességes eljáráshoz való jog fogalmkörébe
tartozónak tekinthetők. Adott ügy kapcsán két jelentősebb körülmény fennál-
lását vizsgálta a Bíróság: elsősorban az anyagi rászorultság fennállásának té-
nyét vette górcső alá – amely QUARANTA úr ügyében adott volt, nem volt vita-
tott körülmény –, másodsorban pedig „az igazságszolgáltatás érdekében” szük-
séges körülmények fennállását kellett volna biztosítani. A Bíróság megállapít-
totta, hogy az ügy súlyos megítélésére való tekintettel ingyenes jogi segítséget
kellett volna biztosítani QUARANTA úr számára, hiszen a vádlott által elkövetett
kábitószerral történő visszaélés és kábítószer-kereskedelem büntette háromévi
szabadságvesztéssel büntetendő cselekmények. A Bíróság megállapította azt is,
hogy a kérelmező személyes helyzete folytán, melyeket fentebb ismertettem
(külföldi származású, élete kezdetén álló fiatal felnőtt, a társadalom periferiá-
ján élő, szakmával nem rendelkező személy), ügyvédi segítség, védelem nélkül
nem volt képes eredményesen képviselni jogait, bizonyítási indítványát előter-
jeszteni. Az Emberi Jogok Európai Egyezményének már fentiekben taglalt 6.
cikk (3) bekezdés c) pontjának megsértése bekövetkezett a bíróság álláspontja
értelmében, hiszen az eljáró büntető semmitőszék és szövetségi bíróság az ügy-
fél ingyenes jogi segítségnyújtáshoz fűződő jogát korlátozta emberileg és jogilag
is elítélhető módon. Az ügyfél, QUARANTA úr végül meghatározott összegszerű
kárigényt terjesztett elő költségei és az ügyvel kapcsolatos ráfordításai (7000
svájci frank), illetőleg nem vagyoni kára (3000 svájci frank) alapján. Az ügyfél
igényének a fenti ráfordítására és nem vagyoni kárigényére vonatkozóan az
Egyezmény 50. cikke alapján adtak helyt. Így az alperes Svájci államnak nem
kevesebb, mint 10 441 francia frank kifizetését kellett előíranyoznia az állami
jogsértés következményeként. [35]

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának *Quaranta-ügyben* hozott döntése so-
rán fontos változást idézett elő az a megállapítás, miszerint a jogorvoslati eljá-
rás során az ingyenes jogsegélyt minden esetben biztosítani kell a rászorulóknak
számára, különösen akkor, ha a védői közreműködés kötelező. Amennyiben a
kirendelt védő biztosítására vonatkozó vádlotti igény elutasításra kerülne, ak-
kor is biztosítani kell a vádlott számára a lehetőséget arra nézve, hogy a jogor-
voslat érdemi előterjesztésére megfelelő idő álljon rendelkezésre. A meghatal-
mazott védő számára ebben a speciális esetben is rendelkezésre kell bocsátani
megfelelő időt a jogorvoslati kérelem érdemi előterjesztésére vonatkozóan. A
kirendelt védői intézmény alkalmazását a bírósági döntés különösen az eljárás
bonyolultsága, továbbá a komplex és találmányos jogi érvelés alkalmazása esetén
tartja elengedhetetlen biztosítéknak. [48]

„A jog mindenkor a győztesé, kinek hatalmát csak saját törvénye korlátozza.”

FRIEDRICH SCHILLER

A büntetőeljárásban való jogi segítségnyújtás fontosságát emeli ki a következő jogeset is, melynek kapcsán az Emberi Jogok Európai Bírósága az *Artico kontra Olaszország ügyben* [34] 1980. május 13-án hozott ítélet. Az *Artico kontra Olaszország ügy* felperese ETTORE ARTICO úr, olasz állampolgár, szakmája szerint könyvelő, aki 1917-ben született. A Veronai Kerületi Bíróság 1965. január 27-én csalás büntetnének elkövetése miatt tizennyolc hónap börtönre ítélte. Öt évvel később, 1970-ben is újfent elítélték, mivel érvénytelen csekket és opciós szelvényeket állított ki. Csalás büntette megvalósítása miatt ismételen 11 hónapos börtönbüntetésre és pénzbírságra ítélték. Az ARTICO úr által benyújtott fellebbezések elutasításra találtak, oly módon, hogy a Veronai Büntetőbíróság a fellebbező távollétében határozott kérelméről. ARTICO úr 1971-ben történt börtönbe (Brindisi) vonulását követően újabb fellebbezést nyújtott be, a bíróság azonban kimondta, hogy a benyújtott fellebbezés olyan kérdésekre irányult, melyeket már a korábbi fellebbezések során előterjesztettek és azokat elbírálták, így a fellebbezések a már a *res judicata* körébe sorolhatóak. ARTICO úr azonban továbbra is vitatta az elkövetési magatartással összefüggésbe hozható időtartamokat. Az elsőfokú tárgyalás során az általa választott FERRI úr képviselte ARTICO urat, a büntetőeljárás második szakaszában azonban már a kirendelt római ügyvéd DELLA ROCCA úr látta volna el a jogi képviseletet. Mint utóbb kiderült, a kirendelt jogi képviselő nyaralni ment, így ARTICO úr nem részesülhetett hatékony segítségben, tekintve, hogy nem is találkozott ügyvédjével. Az ügyvéd más jellegű kötelezettségvállalásaira hivatkozva kérte felmentését és más kollégát ajánlott. Intézkedések, így a védelem biztosításának jogos érdeke hiányában ARTICO úr a kirendelt jogi képviselője ellen panaszt emelt. A felperes több ízben is kérte a jogi képviselő cseréjét, mivel állítása szerint a megfelelő védelemnek, illetve a védelem hiányának komoly következményei lehetnek az eljárás kimenetelét tekintve és kérte, hogy biztosítsanak számára egy hatályos alkalmazható ügyvédi jegyzéket, melyre azonban nem került sor. A felperes mindezek után újabb beadványt terjesztett elő, amelyben újfent vitatta DELLA ROCCA úrnak az ügyhöz való lelkiismeretes hozzáállását és viszonyát, továbbá jelezte a hatóságok mulasztását és új védő kirendelését is kérte, azonban azt a tájékoztatást kapta, hogy az ügyvéd helyettesítésére nincs mód. Ezen túl ARTICO úr kérte a tárgyalás elnapolását védelem hiányában.

A nemzeti jogi szabályozás alapján az ingyenes jogi támogatást az 1923. december 30-án kelt, 3282. számú királyi rendelet (*Regio Decreto*) szabályozza, melynek értelmében büntető ügyekben az „állami szegénység” folytán rászorulóknak számára a költségmentességhez való hozzáférés jogát minden körülmények között biztosítani kell. Ezen felül a rendelet lehetővé teszi a jogi képviselő helyettesítését, illetőleg új képviselő kijelölését, akár az ügyfél saját kezdeményezésére, akár a bűnüldöző hatóságok, illetőleg a bíróság elnökének kérelmére. Amennyiben a jogi képviselő az ügyféllel szemben tanúsított magatartásában rejlő okok, jogosnak tekinthető indokok folytán nem biztosít az ügyfél számára

megfelelő védelmet, indokoltá válhat a képviselő felmentése. [7] Az olasz Büntető Törvénykönyv 128. cikke a királyi rendelettel összhangban kimondja, hogy hivatalosan kirendelt ügyvéd kizárólagosan csak indokolt esetben váltható le másik jogi képviselő biztosítása mellett. A királyi rendelet értelmében mindaddig el kell látnia a védőügyvédnek a feladatát, amíg felmentése jogerősen megállapításra nem kerül. További feltétel a jogszabály alkalmazásának során, miszerint a kirendelésnek a jogviszony fennállása alatt mindenben, minden körülmények között eleget kell tenni. [12] További szabályozási sajátosság, hogy az ügyfél a támogatási időszak alatt, azaz a kirendelt védő jogintézményének igénybevétele során, elveszíti az ingyenes jogi segítséget, ha saját választása szerinti ügyvéd meghatalmazása mellett dönt. [53] Azon ügyvédek ellen pedig, akik feladataikat elmulasztják, az ügyfél kártérítési igényt terjeszthet elő, továbbá az ilyen jogi képviselő fegyelmi büntetéssel is sújtható. [8]

Megállapítottam, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye – amellet, hogy a polgári és a büntető ügyekben a független és pártatlan bíróság előtti tisztességes, nyilvános és ésszerű időn belüli eljáráshoz való jogot egyaránt előírja – rendelkezik a büntetőeljárás speciálisan érvényesítendő garanciáinak köréről. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata tölti meg tartalommal az említett rendelkezéseket oly módon, hogy azok a bírósághoz fordulás jogát tartalmazzák, melynél feltételként írják elő annak hatékonyságát és ténylegességét. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata minden fejlett, demokratikus jogállam számára követendő példaként kell, hogy szolgáljon. Véleményem szerint a fenti jogesetek bemutatása, illetve elemzése azért is fontos, és ismeretük nélkülözhetetlen, hiszen a hazai jogalkotásnak és a joggyakorlatnak közelítenie kell az Európai Unió által mindenkor elfogadott elvekhez, melyek az Emberi Jogok Európai Bírósága által biztosított jogértelmezéseken keresztül is megmutatkoznak. Természetesen a Bíróság döntései a nemzeti jogra általános jelleggel nem rendelkeznek kötelező erővel, azonban az általa tett megállapítások ismerete segíthet a hazai jogszabályok értelmezésében és alkalmazásában. Megjegyzem továbbá, azon tény, miszerint a későbbiekben bemutatásra kerülő jogi segítségnyújtásról szóló törvény és a háttérben álló kormányzati célkitűzés, rendelettervezetek köre eredetileg a kirendelt védő intézményének átvételét szorgalmazta.

Jelenleg hazánkban a „rászorulóknak” a jogi segítségnyújtást igénybevevő kör számára a következő módozatok alapján nyílik lehetőség a büntető eljárások vonatkozásában jogi segítségnyújtás iránti támogatás igénybevételére: *büntető eljáráson kívül, illetőleg azt megelőzően* – ebben az esetben a bűncselekmények áldozatainak számára peren kívüli jogi segítségnyújtást biztosítanak – továbbá 2008. január 1-jétől *büntetőeljárás keretén belül is* – szakjogászai segítségre tarthatnak igényt a kérelmezők.

A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény rendelkezései alapján, ahogy azt korábban már említettem, a büntető ügyekben a sértett, magánvádló, magánfél, egyéb érdekelt, valamint a pótmagánvádló pártfogó ügyvédi képviselője biztosított – a jogi segítségnyújtás keretében, a jogi segítségnyújtásról szóló törvényben szabályozott eljárásban és feltételekkel –, és az eljárások

költségét az állam a fél helyett, a rászorulósági feltételeinek tüzetes vizsgálata után átvállalja, illetőleg viseli. Véleményem szerint a hazai segítségnyújtási eljárások vonatkozásában az Emberi Jogok Európai Egyezményének szelleme érvényesül és érvényesült is egyben azon jogalkotói döntés meghozatala során, amikor is a pártfogó ügyvédi képviselő biztosításának lehetőségét a bíróságoktól az Igazságügyi Hivatalhoz, azaz a Jogi Segítségnyújtó Szolgálathoz delegálták. A büntetőeljárásban nyújtott állami segítség alapvetően a pártfogó ügyvéd igénybevételenek jogát jelenti, pótmagánvádló esetében a szolgáltatás megelőző formája a személyes költségmentesség és a pártfogó ügyvédi képviselő igénybevétele terjed ki.

Jelen írás elsődleges célja nem az, hogy a hazai segítségnyújtási rendszer bírálatként fogalmazzon meg kritikát, inkább az, hogy – lévén a Magyar Köztársaság az Európai Unió tagállama – az Európai Unió által oly fontos területként kezelt alapjogok biztosítása körében más tagállamok segítségnyújtási rendszerének bemutatására törekedjen, így biztosítva áttekinthetőséget és átláthatóságot arra nézve, a jövőben milyen célok megvalósítási módjait alkalmazhassuk választásunk szerint.

„Cél nincs. A cél: az út.”
PAUL GÉRALDY

Továbbá kiemelten fontosnak tartom, hogy a jogi segítségnyújtás területének vizsgálatakor az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i, az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/J1 számú kerethatározatára is figyelmet fordítsak, hiszen a jogi segítségnyújtás területén elsősorban az állami szerepvállalást helyezi előtérbe a kerethatározat, amely összefoglalja az áldozatok védelmével kapcsolatos állami feladatokat, kitér továbbá mind a büntetőeljárásbeli részvételre, mind pedig a peren kívül nyújtható segítségnyújtási formák körére. A határozat által megfogalmazott cél olyan intézkedések alkalmazásának elősegítése, melyek az áldozatot támogató intézkedést is tartalmaznak mind a büntetőeljárás előtt és után, és amelyekkel a bűncselekmény társadalmat és egyént érintő következményei csökkenthetők. A kerethatározat pontos fogalmat ad az áldozat definiálására: *„olyan természetes személyt jelöl, aki valamely tagállam büntetőjogának megsértésével végrehajtott cselekmények vagy mulasztások közvetlen következményeként kárt szenvedett, különös tekintettel a testi vagy szellemi épségére, lelki bántalmakra vagy gazdasági veszteségre.”* [31] Fontos tény, hogy a kerethatározat az „áldozat” fogalmát használja azokra a személyekre, akiket büntetőeljárás alá vontak, legyen az a vádlott vagy épp a sértett. Az „áldozat” megfogalmazást természetesen a jogi segítségnyújtás aspektusából kell elemezni, hiszen a rosszul alkalmazott eljárási cselekményeknek mindkét fél „áldozatául eshet”. Az áldozat számára az információhoz jutás joga élvez elsőbbséget, mivel az áldozatot tájékoztatni kell büntetőeljárásbeli jogaival kapcsolatosan, továbbá tájékoztatást kell nyújtani számára arról, mennyiben és milyen feltételekkel kaphat jogi tanácsadást, jogi segítséget, illetve minden egyéb tanácsadást, amennyiben igényt tart e szolgáltatási körökre. [31] Az áldozat speciális támogatási irányának az a jelentősége, hogy a tag-

államoknak továbbá azt a jogosultságot is biztosítaniuk kell, miszerint az áldozatok szükség esetén ellenszolgáltatás nélkül kaphassák meg a segítséget. További elvárás, hogy az áldozati státusszal rendelkezők jogosultak legyenek minden egyéb tanácsadásra az eljárást érintő szerepükkel kapcsolatosan. Amennyiben speciális esetben a büntetőeljárásban sértettként léphetnek fel, akkor meghatározott jogi támogatás igénybevételére nyíljon módjuk. [31]

Összegezve a fentieket, meglátásom szerint az áldozatsegítő támogatások igénybevételével kapcsolatosan a következő megállapítások tehetők: a törvényben meghatározott közigazgatási hatósági eljárásoknak annak érdekében, hogy a szolgáltatások igénybevétele jövedelmi helyzetüktől függetlenül minél szélesebb társadalmi rétegszámára biztosítható legyen, illeték- és díjmentes eljárásoknak kell lenniük.

Az áldozatsegítő támogatások igénybevétele hazánkban önkéntes és ügyfél által benyújtott kérelemre induló, továbbá mindenben az ügyfél és a hatóság, továbbá hatóságnak hatósággal való együttműködésen alapul. A segítségnyújtás iránti kérelmet az erre a célra rendszeresített kérelem-nyomtatvány kitöltésével és hatósághoz történő benyújtásával lehet igényelni. Az ún. szakjogi segítségnyújtás igénybevételének engedélyezése iránti eljárás tehát kizárólag kérelemre indulhat. A kérelemhez mellékelni lehet: egyrészt az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevétele esetében az ügyben eljáró nyomozó hatóság, ügyészség vagy bíróság által kiállított hatósági igazolást, amely a büntetőeljárás adataival kapcsolatos. Ezt az igazolást a szolgálat szükség esetén hivatalból is beszerezheti; továbbá csatolni kell a rászorultságot igazoló dokumentációt, melynek beszerzése az áldozatsegítő szolgáltatások közül csak a szakjogászai segítségnyújtás esetén szükséges, a többi szolgáltatás igénybevételének nem előfeltétele. Az áldozatsegítő szolgáltatás iránti igényt, illetőleg arra irányuló kérelmet hatásköri és illetékességi szabályoktól függetlenül az ügyfélbarát közigazgatási hatósági eljárási elv teljes körű figyelembevételével bármely területi szintű áldozatsegítő szolgálatnál kérvényezni lehet. A szakjogászai segítségnyújtás és a jogi segítségnyújtási szolgáltatások esetében főszabályként a jogi segítségnyújtó szolgálat az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII. 23.) korm. rendelet 7. § (4) bekezdése értelmében az ügyfél lakóhelye vagy tartózkodási helye, ezek hiányában szálláshelye, illetve munkavégzésének helye szerint illetékes területi igazságügyi hivatal jogi segítségnyújtó szolgálata jár el az engedélyezési eljárás során. A magyarországi lakóhellyel, tartózkodási hellyel, szálláshellyel vagy munkavégzési hellyel nem rendelkező külföldi esetében azonban a kérelem elbírálására a Fővárosi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálata illetékes a kormányrendelet értelmében. [23]

III. „Joga van az igazához!”

III.1. Jogi segítségnyújtó tevékenység Hollandiában [9]

Adott tény, miszerint az Európai Unió tagállamaiban működő jogi segítségnyújtási rendszerek országonként eltérőek, hiszen a különböző társadalmi, gazdasági, kulturális viszonyoknak megfelelően különböző modellek kialakítására ke-

rült sor. Az egyes segítségnyújtó rendszerek kialakítása során a fő szempont a rászorultság kérdésének vizsgálata. Megvizsgálni, ki minősülhet rászorulóknak, azon személy, aki rászorulóknak minősül, milyen feltételek mellett kaphat segítséget, milyen kritériumoknak kell eleget tennie. Sajnálatos tény, hogy az egyén azért szorul rá az állami segítségre akár a jogi képviselet ellátása érdekében, akár más okból, mert anyagi helyzete nem teszi lehetővé, a magas eljárási díjak és egyéb költségek megfizetését. Sok esetben van lehetőség költség-, illetve illetékmentesség engedélyezésére, azonban ez csak az eljárások költségeire terjed ki, a jogi képviselő munkadíjára, amennyiben az ügyfél maga választja, nem. Az általam jogi segítségnyújtási szempontból etalonnak tekintett Benelux-állam, Hollandia jogi segítségnyújtási rendszerét kívánom szemléltetni a következők során, lehetőséget teremtve a rendszer főbb vonulatainak mintaként történő átvételi lehetőségére meglátásom szerint.

Hollandia 16,4 millió lakosú, 12 tartományból álló, 467 önkormányzattal rendelkező parlamentáris demokrácia, többpártrendszerrel és koalíciós kormánnyal. Anyagi helyzete alapján a holland népesség körülbelül 40%-a jogosult szubvencionált jogi segítségnyújtás igénybevételére a rendelkezésre álló 2009-es adatok értelmében. A jogi segítségnyújtás főként állami támogatás biztosításával valósul meg, melyre az ún. Jogi Segélyezési Alap került létrehozásra és kisebb részben a rendszer működtetéséhez az ügyfelek saját jövedelmi hozzájárulása tevődik hozzá. [52]

III.I.I. A *legal aid* holland modell története

Az ún. első jogsegélytörvény deklarálta a jogi segítséghez való jogot 1956-tól 1957-ig terjedő időszakban. E törvény különös hangsúlyt fektetett az első tárgyalás folyamán az ügyvédi képviselethez való jog biztosítására. A jogszabály rendelkezései alapján ingyenesen valósult meg a jogi szolgáltatás az olyan ügyfelek számára is, akik e szolgáltatásokat nem tudták megfizetni. A későbbiekben azonban az ingyenesség megszűnt és az ügyvédek csekély összegű költségterítés ellenében látták el a jogi szolgáltatást. Az 1969-es évben joghallgatók ún. „Jogi Klinikákat” létesítettek jogi segítségnyújtás céljából, behálózva a holland nagyvárosokat. Az első ilyen típusú jogsegély-irodát 1975-ben létesítették, ahol a polgárok számára biztosították az ügyvédi képviseletet és a kirendelés iránti kérelmeket is ők fogadták be. Három évvel később a jogi segítségnyújtás biztosításához való jog alapjoggá vált és a jogsegélyszolgálati irodák ügyszámai ugrásszerű emelkedést mutattak. Ennek folyományaként fogadták el a jogi segítségnyújtásról szóló törvényt és 1994-ben alakultak meg az ún. Jogsegélyszolgálati Tanácsok. A szervezői-felügyeleti tevékenység és a tényleges jogsegély-szolgáltatás a szervezetrendszer kialakításával ténylegesen elkülönült. Az elkövetkező időszak feladata a jövő társadalmi igényeinek felvázolására kifejezetten a jogalkotási teendők ellátása, értékelések és felmérések készítése volt. A felmérést egy független társadalomkutató iroda végezte, a megszületett megállapítások aztán további vizsgálatok és viták alapját képezték. Az igazságügy-miniszter által felkért bizottság tanácsadói jelentést készített, amely ajánlásokat fogalmazott meg figyelembe véve a kutatási jelentést. A jogi irodák rendsze-

rének működtetését ténylegesen 2004-ben indították be, biztosítva az országos lefedettséggel rendelkező, a korszerű, egyablakos ügyintézési rendszert. A 2006-os évben vezették be az elektronikus ügyintézési rendszert, így hozzákapcsolódott az adóhivatalhoz és az önkormányzatok elektronikus ügyfél-adatbázisához a jogi segítségnyújtó rendszer. A következő évtől kezdve azonban az új kormányprogram kevesebb támogatást ítélt meg a rendszer működtetésre, melyet 2008-ban felülvizsgáltak. Vizsgálatokat, felméréseket rendeltek el a költségek csökkentésének kivitelezésére, hogy mely területeken, milyen indokolt és ésszerű mértékű megszorításokkal érhetnek el minél magasabb szintű költséghatékonyságot. A vizsgálatok alapján a kritikus sikertényezők körébe tartozik többek között az egyszerű ügyek elkülönítése, az adminisztrációs terhek csökkentése, a méltányos önrész és szolgáltatói díjazás kialakítása, a felelősség-elv előtérbe helyezése és a folyamatos felülvizsgálat és az eredmény-monitoring. [52]

III.I.II. A holland jogi segítségnyújtási rendszer felépítése

A jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés az Emberi Jogok Európai Egyezményében biztosított emberi jogok és a holland alkotmány értelmében Hollandia minden állampolgárának joga és lehetősége. Abban az esetben, amennyiben az állampolgár anyagi viszonyai alapján rászorulnak tekinthető, jogosulttá válik az ingyenes ügyvédi képviselő igénybevétele.

A jogi segítségnyújtással kapcsolatos döntéseket a jogszabályok a parlament hatáskörébe utalják, amely az éves költségvetést, a szolgáltatás feltételrendszerét, az önrész és a támogatási összeg nagyságát határozza meg. Az irányítás az igazságügy-miniszter és a Jogrendszeri Belépést Koordináló Igazgatóság hatásköre, illetve ezen szervek együttesen terjesztik elő a költségvetési javaslatot a parlament felé. A jogsegély-politika kivitelezésének letéteményese a Jogsegély-szolgálati Tanácsok intézményrendszere, amelyek a költségvetés betartásáért tartoznak felelősséggel és a minisztérium munkáját tanácsadó testületként segítik. A rendszer sajátossága, hogy a jogi szolgáltatást ún. egyablakos rendszerben működő ügyvédek, mediátorok végzik – ami a magyar jogrendszerhez viszonyított különbségre hívhatja fel az olvasó figyelmét.

A fentiek alapján összességében megállapítható, hogy működik egy független intézmény Hollandiában. Ennek létrehozására azért volt különösen szükség, mivel az irányítás és a lebonyolítás szétválasztásának elvét kívánták érvényre juttatni. Ennek értelmében a szolgáltatókkal folytatott szoros együttműködés megvalósításával zajlik a kivitelezés, nyilván így biztosítható csak a helyi, adott környezeti feltételek és ismeretanyag elsajátítása és alkalmazási feltételeinek megteremtése. A magas szintű szervezési funkciók és a költségvetési felügyelet egy szervezeti rendszeren belüli ellátása és megvalósítása járul hozzá elsősorban meglátásom szerint a rendszer minőségorientált kialakításához. A jogi irodák finanszírozási feltételeit az, ún. Jogsegély Tanácsok teremtik meg, melyek tervezési és ellenőrzési feladatokat látnak el, továbbá számos feladatkörrel, és funkcióval rendelkeznek. A Jogsegély Tanácsok feladatköre a minőségbiztosítási rendszer felügyeletére terjed ki, tényleges értelemben véve ezek a testületek

a működést biztosító monitoring tanácsadó szervek. Érdekeség, hogy a tanácsok konkrét feladata – büntetőügyek ellátása tekintetében – a rendőrsőkön az ügyeleti rendszer működtetése, illetve a rendőrség előtti eljárási szakban az ügyvédi védelem biztosítása.

A jogi segítségnyújtási szolgáltatás három, szintén egyedi és speciális módzata különböztethető meg Hollandiában:

- az ún. jogi irodákban teljesen ingyenesen tanácsadást és tájékoztatást igényelhetnek az ügyfelek maximálisan egy óra terjedelemben;
- az elsődleges kirendelésre vonatkozó tanácsadás – amelyet ügyvédek nyújtanak –, az ügynevezett hosszabb fogadóórát takarja, melynek időtartama egytől három óráig terjedhet. Az ügyfélnek a szolgáltatásért 2008-as árviszonylatban 13,5 eurónyi hozzájárulást kell fizetni a szolgáltatást nyújtó ügyvéd részére;
- a harmadik típusú szolgáltatás a tényleges értelemben vett kirendelés alapján történő jogi segítségnyújtás, melyet kizárólag a Jogsegélyszolgálati Tanáccsal szerződéses kapcsolatban álló ügyvédek, mediátorok, szolgáltató szervezetek nyújthatnak.

A Jogsegélyszolgálati Tanács ítéli meg továbbá, hogy az ügyfél számára nyújtható-e térítés, figyelembe véve a tényleges anyagi körülményeket és az ügy jogi jellegét. Az ügyfél számára ebben az esetben a fizetési kötelezettség mértéke: 94-705 euró. A már említett egyablakos ügyintézés azt fejezi ki, hogy könnyen elérhető, költségmentes, alacsony küszöbű ellátást kell biztosítani. Adott esetben az egyablakos ellátási rendszer biztosítja az ügyfelek számára az érthető jogi ügymegítélést, a saját fennálló helyzetének megítélését, továbbá képessé teszi az ügyfelet arra, hogy teendőit fel tudja mérni, így megalapozott, felelősségteljes döntést hozzon. A szolgáltatás célja továbbá, az hogy meggátolja az ügyfél jogi problémáinak növekedését és minimális költség megfizetése ellenében lehetőséget kapjon jogi státusza rendezésére.

A Jogsegélyszolgálati Tanács felépítését tekintve öt területi irodából és egy központi hivatalból áll, melyet 2008. év decemberében vontak össze Nemzeti Jogsegélyszolgálati Tanáccsá, amely öt regionális és egy központi hivatalból (Nemzeti Jogi Segítségnyújtó Igazgatóság) épül fel. 2008-ban, a szerződött ügyvédeket, mediátorokat és szervezeteket magában foglaló ún. Jogi Segítői Névjegyzék megközelítőleg 7100 tagot foglalt magában.¹ A statisztikai adatok alapján a szolgáltatás igencsak közkedveltnek tekinthető, hiszen a ténylegesen ellátott, tanúsítható, 2008. évben dokumentált 401 712 darabszámú ügyön felül, további 15 294 darabszámú ügynevezett „kisebb óraszámú tanácsadást biztosító szolgáltatásra”² került sor és 5524 darabszámú mediációs eljárás került lefolytatásra. [52]

¹ Érdekeségként meg kívánom jegyezni, hogy Magyarországon 2004-ben a Szolgálat indulásakor még 50 fő jogi segítő látta el a peren kívüli jogi segítségnyújtási feladatokat, míg a 2010. év átlagában elmondható, hogy a jogi segítségnyújtás peres és peren kívüli feladatait 600 fő körüli szerződött jogi segítő látja el.

² „Minor aid”, amely maximálisan háromórás időtartam alatti jogi szolgáltatást jelent.

III.II. A hazai jogi segítségnyújtási szervezetrendszer kialakításának lépései

„A Jog tömören: maga az ember.”
REJTŐ JENŐ

III.II.I. A jogi segítségnyújtás kialakulása hazánkban, a szocialista modell

Hazánkban az ingyenes jogi segítségnyújtás gyökerei az 1970-es évekre vezethetőek vissza. A mozgalom alapját az államosított szakszervezetek ingyenes ügyvéd által ellátott tanácsadási szolgálatai teremtették meg. [49] Az indulás kísérleti szakaszát követően a SZOT végül úgy határozott, hogy a rendszert tovább bővíti, így született irányelve arra nézve, hogy a dolgozók érdekeit védjék, és biztosítsák, mind munkavállalással kapcsolatos, mind pedig állami szervek előtti ügyeikben, eljárásaikban, és a peres ügyek vonatkozásában is. A mozgalom célja elsődlegesen az alapvető jogok és kötelezettségek minél szélesebb körben történő népszerűsítése volt. A jelen pontban tárgyalt időszaknak a korabeli külföldi jogsegélyszolgálatokkal való összevetése vonatkozásában – véleményem szerint – összességében megállapítható, hogy a hazai rendszer a jogi segítségnyújtás számára jóval tágabb kereteket biztosított a korabeli külföldi modellekhez képest. A jogi segítségnyújtásra való jogosultság alapvető kritériuma a munkavállalók jogsegélyre való rászorultsága volt, valamint a rendszer erkölcsi előírásainak megfeleltethető támogatási ügycsoport megléte. Az idő előrehaladtával azonban, már nem elsősorban az ügyek mennyiségének növelése, hanem a szakmai színvonal lehetőségekhez képest maximális mértékben történő emelése, szakképzett jogászai közreműködésével volt az elsődleges megvalósítandó cél. [50] A rendszerváltást követően – heves társadalmi csoportokat érintő viták közepette – a mozgalom teljes egészében felszámolásra került. Ennek célszerűsége véleményem szerint igencsak megkérdőjelezendő, felmerül ugyanis a kérdés, nem lett volna-e célravezetőbb a rendszer átalakítása, alapjainak változatlanul hagyása mellett. Ehelyütt hangsúlyozom, hogy az Európai Unió alapelve a mai napig a joghoz jutás lehetőségének biztosítása függetlenül az adott állam politikai helyzetétől, hiszen minden demokrácia alapelve az igazságszolgáltatás rendszere igénybevétele lehetőségének biztosítása, az arra rászoruló személyek részére.

„A hagyomány nem a hamu őrzése,
hanem a láng továbbadása.”
MORUS TAMÁS

III.II.II. A jogi segítségnyújtásról napjainkban, és a jelenlegi szabályozáshoz vezető út állomásai

Nyilvánvaló, hogy a rendszer jelenlegi helyzetének kialakulását több lépcsős próbálkozások kellett, hogy megelőzzék, így az igazságszolgáltatási reform részét képezte a szociálisan rászoruló támogatotti rendszer tanácsadással, és tájékoztatással történő szakszerű ellátása jogi keretek között.

A rendszer alapjait elsőként deklaráló jogszabály a 1172/2002. (X.10.) korm. határozat volt. A kormányhatározat végrehajtásának felelőseként az akkori igazságügy-minisztert, BÁRÁNDY PÉTERT nevezték ki, akinek feladatává tették egy rövid, közép-, illetve hosszú távú intézkedéseket tartalmazó programcsomag kimunkálási koncepciójának kidolgozását. A jogi segítségnyújtási reformtörekvések hosszas és szakszerű jogi munkája eredményeként megszületett a mai napig a jogi segítségnyújtási rendszer alapját képező jogszabály, a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. Törvény, amelyet az Országgyűlés a 2003. október 20. –ai ülésnapján, jelentős többséggel fogadott el, politikai hovatartozástól függetlenül a képviselők az igazságszolgáltatás ezen korszerű rendszerre kialakításának szavaztak bizalmat. [48] A törvényi szabályozás megvalósulásával a kezdeti időszakban kitűzött célok nem változtak.

Kétségtől eltekintve egyedülálló kezdeményezés született meg, hiszen a jogvédelem területének átfogó jellegű, a probléma egészére koherens eszközként koncentrált, teljes mértékben állami feladatként került megfogalmazásra az intézményrendszer kialakításának szükségessége. [52]

A jogi segítségnyújtó szolgálathoz delegált feladatkör a 2003. évben létrejött Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálatába rendszerbe épült bele, mellyel az új központi szerv neve 2004. január 1. napjától kezdődően Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala lett. A hivatal 2006. január 1. napján bővült ki az áldozatsegítő szolgáltatásokkal – szintén európai uniós feladatellátás céljával –, és emiatt új nevet is kapott, mint Igazságügyi Hivatal. [2], [3], [4] A tényleges munkafolyamat a jogi segítségnyújtás területén egy egyhónapos felkészülési, előkészítési folyamattal kezdődött meg, a tényleges ügyfélfogadási tevékenység kezdete 2004. április 1. napjára tehető.

Az Igazságügyi Hivatal felépítése a következőkben határozható meg: a szakterületek egymással mellérendelt viszonyban állnak, a megyei szervezeti egységek vezetői az igazgatók, a központi, illetőleg az országos hivatal irányítója a főigazgató. [23] A 2010. évi országgyűlési képviselőválasztások eredményeként a rendszer átalakítási folyamata megkezdődött, távlati célként meghatározva a kormányhivatalokba való beintegrálódás szükségességét. A változások nem feltétlenül jelentenek gyökeres módosítást, a jogi szabályozás hatályos törvényekhez történő átalakítása jogalkotói cél és eszköz is egyúttal. Az Igazságügyi Hivatal illetékességére és szervezeti rendszerének felépítésére vonatkozó szabályokat az Igazságügyi Hivatalról szóló 303/2006. (XII.23.) korm. rendelet szabályozza. Azért látom létjogosultnak a rendszer hasznosítható alapjainak fenntartását, mivel a hazánkat érintő jogi területek mellett egy határon átnyúló terület is a jogi segítségnyújtásról szóló törvényben meghatározott támogatások részét képezi, azzal a kitételrel, hogy „*az Európai Unió tagállamába irányuló jogi segítségnyújtás iránti kérelem előterjesztése esetén az ügyfél lakóhelye vagy tartózkodási helye szerinti területi igazságügyi hivatal jogi segítségnyújtó szolgálata illetékes.*” [23]

Érdekességképpen megjegyzem, hogy a Fővárosi Jogi Segítségnyújtó Szolgálat kizárólagos illetékességgel rendelkezik a magyarországi lakóhellyel, tartózkodási hellyel, szálláshellyel, vagy munkavégzési hellyel nem rendelkező külföldi állampolgárok esetében, kérelmeik elbírálása tárgyában. [23]

„Óvjad a törvényt, s majd szelleme téged is óv.”
OVIDIUS

III.II.III. A jogi segítségnyújtásra vonatkozó jogszabályi háttér kidolgozásának alapelvei, főbb indokai

Tekintve, hogy a Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam, melynek tényét alkotmányunk deklarálja, a közhatalmi tevékenység és a jogbiztonság biztosítása, illetőleg az emberi jogok érvényre juttatása jogalkotói feladat, amely a jogállamiság, jogbiztonság alkotmányos garanciáját fekteti le. [48]

Hangsúlyozom, hogy az állam mindenek feletti kötelezettsége az állampolgári jogok és kötelezettségek érvényesülése érdekében a jogszabály és intézményrendszer kritériumrendszerének megteremtése, gyakorlati működésének és működtetéséhez szükséges bírósági és hatósági intézményrendszer kialakítása, amely egyértelműen képes megvalósítani az esélyegyenlőség érvényesülését. Tehát megállapítható, hogy mindenkor jogalkotói célként biztosítani kell intézményes lehetőségek, segítségkialakítását, az anyagilag, szociálisan, vagy egyéb okból jogait, lehetőségeiket gyakorolni nem képes személyek esetében is. A közigazgatás egyik legnagyobb kihívása a kompenzáló, kiegyenlítő, magas szintű szakmaisággal rendelkező, mégis ember és ügyfél közeli és központú intézményrendszer kialakítása. Fontos lépcsőnek tekintem az integrált ügyfélterek kidolgozásával az állampolgárok jogérvényesítési lehetőségeiről való teljes körű tájékoztató funkció nélkülözhetetlen bevezetését a közigazgatásba.

Minden jogalkotási folyamatban a nehézséget a támogatott alanyi kör leszűkítése, a támogatás formai követelményeinek és alaki kellékeinek tényleges meghatározása jelenti. A rendszer motorja véleményem szerint azon pozitív diszkriminációra való törekvés, mely szerint az esélyegyenlőségi törekvések előmozdításának eszköze a társadalom fentiekben említett hátrányos helyzetű rétegei tényleges esélyegyenlőségének megteremtése. Hangsúlyozom, hogy mindenekelőtt azt kell szem előtt tartanunk, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmának alaptörvényünkben foglalt elvét a jogait érvényesíteni kívánó személyek közötti szelekció nem veszélyeztetheti. Mindazonáltal az alkotmánybírói gyakorlat lehetővé is teszi, hogy a jogosultak körét ésszerű kiválasztási folyamat útján a jogalkalmazói segítséggel a jogalkotó választhassa ki. [48]

Megjegyzem, a fentiekben írtakat az Emberi Jogok Európai Bírósága a mai napig bezárólag számos ítéletében precedens jelleggel kifejtette, és részletesen indokolta. Pozitív állami intézkedéseket lehet lehetővé tenni és alkalmazni abban az esetben, ha a bírósághoz fordulás jogát anyagi, személyes, és nem jogi tényezők veszélyeztetik, mivel a cél az eshetőlegesen felmerülő jogi akadályok állami szinten történő kiküszöbölésének biztosítása.

A magyar jogi területet érintő segítségnyújtási jogrendszer szabályozásának specialitása a peren kívüli és a peres formák egymástól való elkülönítése az eljárás folyamán, amely egyúttal a jogkeresők közti differenciálás alapjaként meghatározza a jogvitát, a vitás ügy típusát, illetőleg különbséget tesz a jövedelmi és vagyoni helyzet alapján fennálló támogatási formák, lehetőségek között. A jogalkotói cél a feltételrendszer kimunkálása során azon alapelv szem

előtt tartása volt, hogy az esélyegyenlőség alkotmányos elve semmilyen esetben se szenvedjen hátrányt, mindazonáltal tartsák szem előtt a hátrányos megkülönböztetés tilalmát, és biztosítsák a rászorultak jogérvényesítésének egyensúlyát. [48]

A jogi segítségnyújtás egyik speciális területe, és egyben előnye, hogy a Magyarországon bejelentett állandó lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező személyek számára lehetőség nyílik polgári vagy kereskedelmi jogviták kapcsán a jogi segítségnyújtás rendszerének igénybevételére, másik tagállam bíróságai, illetve hatóságai előtt folyamatban lévő peres ügyek költségkedvezményei vonatkozásában. Az eljárás technikai hátterét az Európai Tanácsnak a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférése megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló 2003/8/EK irányelv 16. cikkében foglalt nyomtatványok, illetve azok mellékletei képezik, amelyet az igénylőknek az állandó lakóhelyük, vagy tartózkodási helyük szerint illetékes megyei jogi segítségnyújtó szolgálatnál lehet benyújtani. A rendszer sajátos pozitívuma, hogy a benyújtott kérelem érdemi vizsgálat nélkül elutasításra kerül, abban az esetben, ha egyértelműen megállapítható a rendelkezésre álló adatok alapján, hogy a kérelem nyilvánvalóan megalapozatlan, illetve az adott ügyre vonatkozóan a jogi segítségnyújtó szolgálat hatáskörrel nem rendelkezik, így elkerülhető az indokolatlan, megalapozatlan kérelmek külföldre történő továbbítása, és ekként a felesleges adminisztráció is egy lépésben kiküszöbölhető. Biztosítja azonban a rendszer ez esetben is az ügyfelek számára a jogorvoslat lehetőségét.

A szolgálat alkalmazottjai alapelvárásként magas szintű nyelvismerettel kell, hogy rendelkezzenek, így amennyiben a hivatal munkatársa beszél az adott nyelvet, és a kérelmet nem a fogadásra megjelölt nyelven terjesztették elő, szakfordító igénybevétele nélkül maga fordítja azt le, elősegítve a közigazgatás költséghatékony, racionális, és gyors működését. Amennyiben azonban az ügy bonyolultsága, illetőleg a nyelv ismeretének speciális ismeretekre épülő (jogi szaknyelv) hiánya megkívánja, úgy lehetőség nyílik a célelőírányzat terhére tolmács, szakfordító, határozati formában történő kirendelése útján, a költségek megelőlegezésére. Abban az esetben köteles csak visszatéríteni az eljárás fordítási költségét az ügyfél, amennyiben a kérelem a másik tagállam hatósága előtt elutasításra kerül. Ügyfélbarátnak tekinthető az eljárás illeték- és díjfizetési kötelezettség alóli mentessége, illetve az a lehetőség is, hogy amennyiben a fél kérelmét elfogadják, úgy fizetési kötelezettség az ügyfél részéről nem keletkezik. A visszajelzés így az eljárás során az ügyben való visszacsatolás alapfeltétele, mivel a másik tagállam hatóságának döntését követő 30 napon belül az ügyfél kötelezettsége benyújtani a tagállam által kiadott határozatot, melynek értelmében sor kerül szükség esetén a fizetési költség meghatározására. Fontos az ügyfél együttműködési kötelezettsége, mivel a rendelkezésre álló 30 napos határidő elmulasztása esetén a fordítási költségek után késedelmi pótlék [21] fizetési kötelezettsége keletkezik a célelőírányzat vonatkozásában. [21]

III.II.IV. A tájékoztatás, tanácsadás, illetőleg az okiratkészítés peren kívüli rendszere a jogi segítségnyújtás törvényi szabályozása tükrében Magyarországon, 2004. április 1-jétől 2006. január 1-ig [15], [17], [18]

A peren kívüli jogi segítségnyújtás rendszere a jogi segítségnyújtás rendszerének esélyegyenlőséget biztosító eszköze, azon ügyfelek számára, akik anyagi helyzetük, szociális körülményeik, vagy egyéb személyes okaik folytán nem képesek jogos érdekeik megvalósítására. Ezen új forma által lehetőség nyílt a rászorulóknak számára bírósági, illetve hatósági igényeik érvényesítésére, az értekezési keretek kidolgozására, illetve hatásköri és illetékességi útmutatás biztosítására, tájékoztatás és tanácsadás, illetőleg szükség esetén okiratszerkesztés keretein belül is.

Az eredetileg tervezett törvényi koncepció értelmében 2006. január 1. napjával a teljes költségkedvezményi rendszert a jogi segítségnyújtó szolgálat kereteibe kívánták volna beintegrálni. Erre azonban nem nyílt mód, mivel a rendszer nem volt még felkészülve ilyen radikális változásokra, így ugyanis az ügyszámok gyökeres mértékben megugrottak volna, amelynek anyagi terhet a költségvetés nem bírta volna ilyen rövid határidőn belül megteremteni. Emiatt az eredetileg egy lépcsőben tervezett teljes költségkedvezményi rendszer átalakítása végül kétlépcsős rendszerben került részben megvalósításra. A peres eljárás megteremtésének lehetőségét a későbbiekben kívánom feltárni, fontosnak tartom azonban megemlíteni, hogy az eredeti tervezet értelmében 2006. január 1. napján hatályba léptek volna a polgári, és a büntetőeljárásokhoz kapcsolódó jogi segítségnyújtási formák a tekintetben, hogy az ügyfél költségfeljegyzési jogának figyelembe vétele, továbbá a pártfogó ügyvédi képviselő biztosítása, illetőleg a pótmagánvádló személyes költségmentességének elbírálása, és pártfogó ügyvédi képviselőtének biztosítása került volna át a jogi segítségnyújtó szolgálat hatáskörébe.

III.II.V. A peren kívüli jogi segítségnyújtás és az áldozatsegítés kapcsolódási pontja- együttműködés a jogi szolgáltatást nyújtó állami segítségnyújtási területek között

Véleményem szerint a peren kívüli jogi segítségnyújtás intézményrendszere további fejlesztést igényelt, fontos mozzanatnak tekintem a hivatal 2007. január 01. napjától kezdődő döntési kompetenciájának kibővítését [24], mely szerint a bűncselekmények áldozatai részére peren kívüli segítségnyújtást, ún. szakjogi közreműködést kell biztosítani.

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Ást.) a bűncselekmények áldozatai számára 2006. január 1-jétől nyújtható támogatások rendszerét szabályozza. Az Igazságügyi Hivatal keretén belül területi áldozatsegítő szolgálatok működnek, melyek a megyeszékhelyeken szerveződnek és a hivatal területi szerveződésű egységeivel, így a jogi segítségnyújtó szolgálatokkal is mellérendeltségi viszonyban helyezkednek el. A szolgálat munkatársainak a hatósági

munka ellátása melletti további jelentős feladatköre: a bűncselekmények áldozatairól tudomással bíró állami, önkormányzati és civil szervezetekkel való kapcsolattartás és közreműködés, az áldozati jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése, együttműködés keretében történő tájékoztatás-kérés a hatósági munka ellátása.

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény szabályozása értelmében bűncselekmény áldozatának minősül a bűncselekmény közvetlen sértettje és azon személy is, aki bizonyíthatóan annak közvetlen következtében szenvedett sérelmet, kárt. A sérelem maga olyan testi vagy lelki sérülés – így súlyos félelem, szorongás-, érzelmi megrázkódtatás - mint trauma, sokk, pszichés zavar- és olyan vagyoni kár lehet, amely a bűncselekménnyel ok-okozati összefüggésbe hozható.

A magyar állampolgárokra, az Európai Unió bármely tagállamának állampolgárára, az Európai Unióon kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgárára, a Magyar Köztársaság területén jogszerűen tartózkodó hontalan személyekre, emberkereskedelem áldozataira terjed ki a törvény személyi hatálya, illetve az állampolgársága szerinti államnak a Magyar Köztársasággal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonyosság alapján arra jogosult személyek körére. Áldozatsegítő szolgáltatásra, a Magyarországon életvitelszerűen élő olyan magyar állampolgár is, aki jogszerű külföldi tartózkodása alatt szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatává vált, amennyiben ezt hatóság által igazolni képes.

Az Európai Unióon kívüli államnak az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó állampolgára abban az esetben lehet az ún. „állami kárenyhítés intézményének” igénybe vételére, amennyiben az Európai Unió valamely tagállamában lakóhellyel vagy szokásos és jogszerű tartózkodási hellyel rendelkezik, továbbá a kialakított áldozatsegítési támogatás jelentős pozitívuma, miszerint a Magyarországon tartózkodási vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező áldozattá vált személy is részesíthető lehet állami kárenyhítésben.

Támogatás igényelhető szakjogi segítségnyújtás szolgáltatás keretében, abban az esetben, amennyiben a sértetti jogállással rendelkező fél ténylegesen bűncselekmény sértettje, és a feljelentés megtételéhez, jogainak megismeréséhez, a bűncselekmény következtében az ezzel összefüggésben keletkezett jog- és érdeksérelem elhárításához szükséges a szakjogi közreműködés, illetve az ügyfél keletkezett kárának megtérítéséhez szükséges a jogi tanácsadás. Lehetősége nyílik továbbá az ún. „szakjogi segítségnyújtásra” szoruló áldozatnak arra, hogy szükség szerint büntető ügyben, tanúzási kötelezettségével kapcsolatosan kaphasson jogi segítő által biztosított szakszerű jogi felvilágosítást. Az áldozatsegítést érintő rászorultsági kategória részletes szabályozásáról a későbbiekben kívánok szót ejteni.

III.II.VI. A tájékoztatás, tanácsadás, illetőleg az okiratkészítés peren kívüli rendszere a jogi segítségnyújtás törvényi szabályozása tükrében Magyarországon 2004. április 1-jétől 2008. január 1-ig

A peren kívüli anyagi szabályrendszer már említett, 2006. január 1. napjával bekövetkező áldozatsegítést érintő korrekciója következtében 2008. január 1. napjától lépett hatályba a polgári és büntető peres ügyek tekintetében a pártfogó ügyvédi képviselő, illetőleg ez utóbbi peres ügykörben a személyes költségmentesség elbírálásának lehetősége.

Visszatérve azonban a 2004. április 1. napjával hatályba lépett jogszabályi változásokra, a támogatási forma kifejezetten tájékoztatási és tanácsadási tevékenység biztosítására irányult, és a szociálisan rászoruló réteg részére okiratkészítéshez nyújtott segítség biztosítását tette lehetővé szakavatott jogi segítők, ügyvédek közreműködésével.

Ami a rendszer szervezeti felépítését illeti, elmondható, hogy a mai napig a területi szervek a megyei (illetőleg a fővárosi) hivatalokra szerveződnek, a központi működés letéteményese a központi igazságügyi hivatal módszertani főosztálya, és a szolgálat igazgatósága, melyet a hivatal mindenkori főigazgatója irányít. E körben megjegyzem, hogy a szolgálatok ügyintézőinek alapvető feladata mindemellett az, hogy egyszerűbb megítélésű ügyekben a hivatalt felkereső ügyfelek számára maguk is anyagi körülményektől függetlenül tájékoztatást, tanácsadást, illetve hatásköri és illetékességi iránymutatást nyújtsanak, mindezt természetesen díjmentesen megtéve.

A jogi segítségnyújtási eljárás iránti igény érvényesítése minden esetben kérelem formanyomtatvány benyújtásával indul. A jogi segítségnyújtási támogatásban magyar állampolgárok, Magyarországon bejelentett lakóhellyel rendelkező, illetve menekültügyi eljárásban részt vevő külföldi személyek, nem magyar állampolgárok nemzetközi szerződés, illetve viszonyosság alapján és az Európai Unió tagállamának polgárai, illetve az ott jogszerűen tartózkodó, az Európai Unió tagállamain kívüli államok polgárai vehetnek részt.

A peren kívüli határozatok köre kiterjedhet tanácsadásra, tájékoztatásra, illetve okiratkészítésre, melyet a fentiekben említett, szakavatott jogi segítők végeznek. A hivatal feladata a határozati döntést igénylő ügyekben hatósági jogkör gyakorlása, az engedélyezés illetőleg az elutasítás tekintetében. A jogi segítőknek felvételüket kell kérniük az ún. jogi segítői névjegyzékbe, amely kérelem elbírálásáról a Központi Igazságügyi Hivatal 30 napos határidőn belül dönt. [10]

A szerződés alanya lehet bármely ügyvéd, ügyvédi iroda, európai közösségi jogász, ügyvédi képviselővel rendelkező társadalmi szervezet, jogi oktatást végző egyetem, tipikusan egyetemi jogklinika, illetve ügyvédi képviselővel rendelkező kisebbségi önkormányzat. A szolgáltatás elindulásakor még lehetősége nyílt közjegyzőknek is a csatlakozásra, ezek a szerződések lejáratukig még érvényesnek tekinthetők, azonban meghosszabbításukra, illetve új szerződés megkötésére már nincsen lehetőség.

Tevékenységét tekintve a jogi segítő számára biztosított a peres ügyekbe való betekintési lehetőség, amely azért is kiemelt jelentőségű, mert a későbbiekben ennek alapján 2008. január 1. napjával pártfogó ügyvédként is eljárhat az a jogi

segítő, aki adott perhez keresetlevelet készített, illetve eljárási cselekményeket foganatosíthatott korábban kizárólag peren kívül, azaz a tényleges per előtt. Bizonyos ügycsoportok vonatkozásában biztosítható a rászorulóknak számára peren kívül a jogi segítség, így jogok és kötelezettségek megismerésére, és beadvány elkészítésre vonatkozóan, a peren kívül is lezárható jogvitában a mindennapi megélhetést érintő kérdésekben. Közigazgatási eljárások keretében az ügyfél jogainak, kötelezettségeinek megismeréséhez szükséges lehet felvilágosítás, illetve jogi tanács biztosítása, tájékoztatás, beadványkészítés, továbbá válasz biztosítása arra nézve, hogy jogainak védelme érdekében mely hatóságnál, milyen típusú eljárást kell indítania. Mediációs (peren kívüli közvetítői) eljárásban [54] részt vevő ügyfél is kérhet segítséget a megállapodás aláírását megelőzően. [15]

„Nincs szabály kivétel nélkül.”

ANTON PAVLOVICS CSEHOV

A jogi segítségnyújtásnak vannak azonban jelentős korlátai is. Így tehát nem nyújtható például jogi segítségnyújtás ingatlan-adásvételi szerződések készítésére vonatkozóan, kivéve azonban azt az esetet, amennyiben mindkét szerződő fél jogosultsági feltétele fennáll a támogatás vonatkozásában. Kizárt továbbá teljes mértékben a támogatás a pénzügyi intézmény által folyósított kölcsön felvételével, alkotmányjogi panasszal, bizonyos vállalkozási tevékenység folytatásával, vámművekkel, társadalmi szervezet alapításával kapcsolatos ügyekben. Nincsen lehetőség továbbá olyan jogügyletekhez nyújtott támogatásokra sem, amelyek tárgya ügyvédi, vagy közjegyzői ellenjegyzéssel ellátott okirat szerkesztése. [15] Kivételt képez ez alól az a speciális eset, amikor az ügy a fél lakhatását szolgáló ingatlan elidegenítésével, vagy megterhelésével kapcsolatos. További kivételt jelentenek azok az esetek, amelyek az átmeneti, vagy tartós nevelésből kikerülő fiatalok első lakáshoz jutása érdekében, ingatlan adásvételi szerződés készítésére irányulnak. Ezt a rendelkezést a társadalmi változások hívták életre, mivel a jogalkotó számára felismerésre került, hogy ezen ügyek tárgyuknál fogva ma-gukban hordozzák a rászorultság vélelmét.

A jóhiszemű ügyfelek védelmét szolgálja azon rendelkezés, mely szerint valótlán adatot közlő ügyfelek esetében, illetőleg önhibájuknál fogva a korábbi szolgáltatás díját meg nem térítők számára további támogatás nyújtására lehetőség nincsen. Feltétel azonban, hogy egy adott ügyben csak egy alkalommal (kivéve az ügy folyamánának tekinthető jogi probléma megoldása) nyújtható peren kívüli szolgáltatás, kizárva a többszörös jogérvényesítés esetét. A peren kívüli támogatások körében két esetet különböztethetünk meg: az átvállalás, és a megelőlegezés rászorultságot érintő feltételrendszerét, kategóriáját.

„Az ember mindenütt egyforma: mindenütt folyik a harc gazdag és szegény között...”
HONORÉ DE BALZAC

III.II.VII. Állam által átvállalt szolgáltatás peren kívüli eljárások esetén

Átvállalás esetében az egy főre eső havi nettó jövedelem mértéke az irányadó, amely nem haladhatja meg a mindenkori öregségi nyugdíj minimumot – melynek mértéke 2009. évben 28 500 Ft – és a Jst. értelmében figyelembe vett elidegeníthető vagyonnal nem rendelkezhet a szolgáltatást igénybe vevő, amely eset fennállása esetén: az állam viseli a szolgáltatás díját [15].¹

A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról 1993. évi III. törvény 4. § (1) bekezdésének e) pontja kizárólagosan azon személyt tekinti egyedül élőnek, aki egyszemélyes háztartásban lakik. A törvénytervezet kidolgozásakor ez a cél vezérelte a jogalkotót, hogy elismerje a magasabb egy főre eső életvezetési költségeket. A 2007. december 21-től alkalmazott szabályozás értelmében az egyedülállók számára az ingyenes szolgáltatási kategória alsó határa megfogalmazásra került, melynek mértéke a mindenkori nyugdíjminimum 150%-a és alkalmazásánál feltétel, hogy a vagyontalan fél rászorultsága is megállapítható legyen.² A jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól szóló 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet speciális személyi jellegű kategóriaként határozza meg az egyedülálló fogalmát, miszerint az minősül egyedülállónak, aki nem él mással közös háztartásban, függetlenül családi állapotától. [14]

Az aktív korúak ellátására jogosult vagy ilyenként a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szerinti közeli hozzátartozójával közös háztartásban élő³, a közgyógyellátásban részesülő ügyfél, továbbá azon ügyfél, akinek egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát megállapították, vagy az átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan személy, továbbá a menekült, a menedékes, illetve a menekültkénti vagy menedékeskénti elismerését kérő személy a jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül rászorultnak tekintendő, tehát az állam által átvállalt szolgáltatásra válik jogosulttá. [15] Az állami gondozásból kikerülő, rászoruló fiatalok első lakáshoz jutása,

¹ Az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összege: 2004. évben 23 200 Ft, 2005. évben 24 700 Ft, 2006. évben 25 800 Ft, 2007. év január 1-től 26 830 Ft és 2007. február 15-től 27 130 Ft, 2008. január 1-től 28 500 Ft és 2009. január 1-jétől 28 500 Ft, 2010. január 1-jétől 28 500 Ft [51].

² A rendelkezést – a jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 5. § (3) bekezdése – a 2007. évi CLI. törvény 2. § (1) bekezdése iktatta be, amely 2007. XII. 21-től hatályos és folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell. Az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150%-a 2008. évben 42 750 Ft és 2009. évben 42 750 Ft, 2010. évben 42 750 Ft. [51]

³ A rendszeres szociális segélyben részesülő fél közeli hozzátartozója számára is lehetővé teszi a törvény jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül az állam általi átvállalt szolgáltatásban részesülést, amely rendelkezést a 2007. évi CLI. törvény 3. § (1) bekezdése iktatta be, módosította a 2008. évi CVII. törvény 52. § (2) h) pontja, 2009. január 01-től, előtte rendszeres szociális segélyben részesülő fél volt a kategória kedvezményezettje

lakhatásának biztosítása érdekében 2007. év végétől¹ fogva a jogi segítők számára már lehetőség nyílik szerződés készítésére, megkönnyítve a fiatalok életkezdését társadalomba való beilleszkedését.

III.II.VIII. Állam által megelőlegezett szolgáltatás peren kívüli eljárások esetén

A törvényi szabályozás megelőlegező kategóriájának, felső határa esetén, annak mértéke a mindenkori évet két évvel megelőző nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a.

Azon kérelmezők számára, akinek havi nettó jövedelme nem haladja meg a mindenkori minimálbér összegét és a törvényben meghatározottak szerint vagyonnal nem rendelkeznek, az állam által megelőlegezett szolgáltatást lehet igénybe venni. 2010-ben ez a korlát 85 527 Ft, mely összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a.²

Megelőlegező szolgáltatás esetében a támogatás során az engedélyezett összeg visszafizetésére maximum egyéves határidő biztosítható, ugyanakkor lehetőség van egyúttal részletfizetési kérelem előterjesztésére, illetve halasztás iránti kérelem benyújtására is.

A jogi segítő mindenkori óradíja a piaci árviszonyokhoz képest kedvezményes munkadíjnak mondható, hiszen 2010. évben az összeg, az előző év szolgáltatási díjához viszonyítva, továbbra is változatlanul 3000 Ft óránként, melyhez 450 Ft költségátalány és ÁFA fizetésre kötelezett jogi segítő esetén 25% ÁFA, azaz 750 Ft ÁFA tevődik hozzá 2009. július 1. napjától.³

A jogi segítségnyújtás rendszerének méltányossági alapkövét jelenti azon rendelkezés, mely szerint olyan esetekben, amikor az ügyfél egyébként a ren-

¹ A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 3. § (1) bekezdés i) pontja, a 2007. évi CLI. törvény 2. § (1) bekezdése iktatta be, 2007. XII. 21.-től hatályos és folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell.

² 2004. évben 53 000 Ft, 2005. évben 57 000 Ft; a számítás módját 2006. évtől a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény léptette hatályba, a tárgyévét megelőző második év nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetét figyelembe véve, így 2006. évben 62 651 Ft (ez az összeg a 2004. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset, 145 700 Ft 43%-a), 2007. évben 68 069 Ft (ez az összeg a 2005. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset, 158 300 Ft 43%-a), 2008. évben 73 616 Ft (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a), 2009. évben 79 550 Ft (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a); 2010. évben 85 527 Ft (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a). A nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset forrása: [51].

³ A jogi segítői díj mértéke járulékaival együtt: 2004. évben 2000 Ft óradíj + annak 15%-a, azaz 300 Ft költség + 25% ÁFA, 2005. évben 2500 Ft óradíj + annak 15%-a, azaz 375 Ft költség + 25% ÁFA, azaz 719 Ft ÁFA, 2006. évben 2500 Ft óradíj + annak 15%-a, azaz 375 Ft költség + 20% ÁFA, azaz 575 Ft ÁFA, 2007. évben 3000 Ft óradíj + annak 15%-a, azaz 450 Ft költségátalány + 20% ÁFA, azaz 690 Ft ÁFA, 2008. év: 3000 Ft óradíj, 450 Ft költségátalány és 20% ÁFA, azaz 690 Ft ÁFA; 2009. év: 3000 Ft óradíj, 450 Ft költségátalány és 690 Ft ÁFA, 2009. július 1-ig, amikor az ÁFA-kulcs 25%-ra változik az addigi 20%-os kulcs helyett. [1]

delkezésre álló adatok alapján egyik kategória figyelembevételével sem lenne jogosult a támogatási formák igénybevételére, úgy ebben az esetben is igénybe veheti a támogatást, amennyiben a jogi szolgáltatás igénybevételét lehetetlenné tevő mértékben akadályoztatva van a rendelkezési joga gyakorlásában, illetőleg számára a szolgáltatás igénybevétele egyéb személyes körülményei, illetve rendelkezésre álló egy főre eső havi nettó jövedelme mellett is lehetetlen lenne. A méltányos joggyakorlás követelményét biztosítja az ügyintéző azon mérlegelési jogköre is, amikor az ügyfél személyes körülményeit a személyében rejlő fogyatékossgot, illetőleg lakóhelye, vagy szokásos tartózkodási helye államának magas megélhetési költségeit figyelembe véve biztosítja a támogatáshoz jutás lehetőségét. Lehetőség van továbbá a fentiekben méltányossági jogkör gyakorlására abban az esetben is, amennyiben az ügyfélnek *„jövedelmét a jogi szolgáltatás igénybevételétől eltérő más célra kell fordítania és ennek elmaradása a fél vagy a vele egy háztartásban élők életét, testi épségét, egészségét vagy megélhetését közvetlenül veszélyeztetné.”* [15]

A jelenleg hatályos, a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól szóló 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet hatályba lépéséig a támogatás előterjesztésére vonatkozó szabályokat és mellékleteként az erre szolgáló formanyomtatványt a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól szóló 10/2004. (III. 30.) IM rendelet tartalmazta. Tartalmazta továbbá a szolgáltatással kapcsolatos hatósági teendőket, a díjkifizetés, valamint a visszatérítési kötelezettség nyilvántartására vonatkozó szabályokat is.

„Tény, hogy az új generáció mindig természetesnek vesz néhány olyan dolgot, amit az előző generáció még nagyra értékelt, de ez nem azt jelenti, hogy a fiatalok mindent kevésbé értékelnek. Sokkal inkább arról van szó, hogy ők más dolgokat értékelnek.”

CHRIS ANDERSON

III.II.IX. Jogi segítségnyújtási rendszer további reformtörekvési lépéscsúfoka Magyarországon napjainkban, 2008. január 1-jétől [42]

A jogi segítségnyújtással kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2007. évi CLI. törvény lehetőséget teremtett a peren kívüli jogi segítségnyújtási rendszer további fejlesztésére, és átalakítására, hatáskör bővítési lehetőségekkel, a kor követelményeinek teljes körű figyelembevétele mellett.

Módosításra került egyúttal a költségkedvezményi rendszer addig bírósági jogkörben történő szabályozása is. Összességében elmondható, hogy a változtatások közül a legjelentősebb az volt, hogy 2008. január 1. napjától kezdődően átcsoportosításra került az Igazságügyi Hivatal feladatkörébe a pártfogó ügyvédi képviselő peres eljárásokban történő biztosítása. További kuriózum, hogy a büntetőeljárásban a sértett, a magánvádló, a pótmagánvádló, a magánfél és egyéb érdekelt számára biztosítja a jogalkotó a pártfogó ügyvédi képviselőt, továbbá a pótmagánvádló személyes költségmentességét is engedélyezi a rászorultsági feltételek fennállásra esetén.

Főszabály az a peres ügyekben, hogy az ügyfelek a rendelkezésükre bocsátott jogi segítői névjegyzékből önállóan választhatnak belátásuk szerint ügyvédet, a kirendelés csupán másodlagos lehetőség a névjegyzék, illetve a kamarai nyilvántartás alapján. A korábbiakban szabályozott, bíróság hatáskörébe tartozó pártfogó ügyvédi képviselő és költségmentesség biztosítása a bíróság saját költségvetési keretének terhére került kifizetésre, ellentétben a speciálisan erre a célra kialakított költségvetési célleírányzat jelenlegi alkalmazásával, amely felett a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium rendelkezik véleményezési jogkörrel.

Jelentős változások következtek be a pártfogó ügyvédi képviselő terén is. A Jst. 13. §-a értelmében ugyanis támogatásban részesíthető minden olyan személy, aki a Jst. 4. §. (1) bekezdésében foglalt feltételeknek megfelel.¹ Tehát ehhez a körhöz tartozik a menekültügyi eljárásban hozott határozat bírósági felülvizsgálata iránt kérelmet benyújtó személy kizárólagosan olyan perekben, amelyekben fennáll a tárgyi költségfeljegyzési jogra való jogosultság, illetve a külföldi fél, továbbá kiemelkedően közhasznú szervezet, és munkavállalói érdekképviselő az általa közérdekből, külön jogszabályi felhatalmazás alapján indított perben eljárva, megelőlegező szolgáltatásra válik jogosulttá.

A pártfogó ügyvédi képviselő díjának állam általi átvállalására nyílik mód – hasonlóan a peren kívüli eljárási körhöz –, amennyiben a fél aktív korúak ellátására jogosult vagy ilyenként a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szerinti közeli hozzátartozójával közös háztartásban élő², közgyógyellátásban részesül, egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságát megállapították, vagy átmeneti szállást igénybe vevő hajléktalan, továbbá

¹ 4. § (1) Támogatásban részesíthető a fél, ha

a) magyar állampolgár;

b) vízum kiadása, tartózkodási engedély vagy letelepedett jogállás megszerzése, illetve honosítás iránti üggyel kapcsolatban jogi segítségnyújtást kérő olyan személy, akinek a felmenője magyar állampolgár vagy az volt, továbbá a visszahonosításra irányuló eljárásban, valamint a menekültügyi eljárásban részt vevő személy;

c) nem magyar állampolgár az államának a Magyar Köztársasággal kötött nemzetközi megállapodása vagy viszonyosság alapján;

d) a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezik;

e) a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozik, és lakóhellyel vagy szokásos és jogszerű tartózkodási hellyel rendelkezik a Magyar Köztársaság területén, az Európai Unió tagállamában vagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államban, illetve olyan államban, amelynek állampolgára az Európai Közösség és tagállamai, valamint az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban nem részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam állampolgárával azonos jogállást élvez;

f) humanitárius célú tartózkodási engedéllyel rendelkezik.

(2) A viszonyosság fennállása tekintetében az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) nyilatkozata irányadó.

(3) E törvénynek az Európai Unió tagállamaira vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók Dániára. [15]

² 2009. január 1-től, előtte rendszeres szociális segélyben részesülő fél.

menekült, menedékes, illetve menekültkénti vagy menedékeskénti elismerését kérő személy jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintet nélkül rászorultnak tekintendő. A pártfogó ügyvédi képviselőt ingyenes szolgáltatás – az anyagi feltételrendszer teljesülése esetén –, abban az esetben, ha az ügyfél rászorultnak tekinthető, azaz akinek a családjában az egy főre eső havi nettó jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj már említett mindenkori legkisebb összegét (2010-ben 28 500 forint), egyedülálló személy esetében pedig akkor, ha a havi nettó rendelkezésre álló jövedelme nem haladja meg a nyugdíjminimum 150%-át (2010-ben 42 750 forint). [15]¹

A 2008. január 1. napjától 2008. február 5. napjáig tartó, egy hónapos átmeneti időszak során az a szabályozás érvényesült, hogy amennyiben a fél tárgyi költségmentessége fennállt, abban az esetben az állam a pártfogó ügyvédi költséget az ügyféltől átvállalta. [11] Lényegét tekintve a tárgyi költségmentesség azt jelenti, hogy a tárgyuknál fogva költségmentes eljárások esetében a feleknek nem kell előzetesen leróniuk, illetve megelőlegezniük az eljárás során esetlegesen fizetendő illetéket. Ilyen esetekben ugyanis a felmerülő költség viseléséről és megfizetéséről a bíróságnak minden esetben az eljárást befejező határozatában kell döntenie.

Ezt követően azonban ismét változás következett be a költségmentességi szabályozás tekintetében, mely szerint a korábbi szabályozás kedvező köre kizárólag a társadalombiztosítási – az egészségbiztosítási és nyugdíjjellegű ellátással összefüggő – perek szűk körében maradt alkalmazható. Kikerültek tehát a tárgyi költségmentesség köréből a munkaviszonnyal, közszolgálati viszonnyal, a közalkalmazotti jogviszonnyal, továbbá a szövetkezeti tagsági viszony alapján létrejött munkaviszony jellegű jogviszonnyal kapcsolatos perek.

A szabályozás a munkaügyi perekben egy közel kétéves időszakra vonatkozott, amikor is a pervesztes munkáltató pervesztessége arányában viselte az illetéket, továbbá az egyéb felmerült költségeket, addig a pervesztes munkavállaló az ellenfélnél közvetlenül felmerülő költségeinek megfizetésére volt kötelezhető. [5], [6] A 2008. február 6-a előtt megindult perekre a korábbi költségmentességi gyakorlatot kellett alkalmazni, így az ezután meginduló munkaügyi perek ún. tárgyi költségfeljegyzéses pereknek tekinthetők.

„Az illeték és az esetlegesen felmerülő költségek feljegyzésre kerülnek és a költségek viselésének kötelezettségéről a pernyertesség-pervesztesség arányában a bíróság rendelkezik, melynek alapján a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat állapítja meg az összegszerű pártfogó ügyvédi díjat és kötelezi a bíróság által fizetésre kötelezett felet annak megfizetésére.” [52]

A jogalkotó felismerte azt a társadalmi igényt, hogy a fenti szabályokat a munkavállaló szempontjából feltétlenül át kell tekinteni, és szükségszerű valamely típusú költségkedvezményi lehetőséget biztosítani – minden körülmények között – a rászoruló igénylő kör számára.

¹ 14. §, Az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összege 2008. január 01-től 28 500 Ft, az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 150%-a, 2008. évben 42 750 Ft, 2009. évben és 2010. évben a minimumösszeg változása nem következett be. [51]

A munkavállalói költségkedvezmény megállapításáról és érvényesítésének szabályairól szóló 73/2009. (XII. 22.) IRM rendelet deklarálta azon jogi lehetőséget, amely szerint 2010. január 1-től a munkaügyi perben félként résztvevő munkavállaló munkavállalói költségkedvezményre – minden további feltétel vizsgálatát kizárva – abban az esetben jogosult, ha a per által érintett munkaviszonyból származó bruttó havi átlagkeresete a keresetlevél benyújtásakor, illetőleg ha a munkaviszony korábban megszűnt, annak megszűnésekor, vagy amennyiben a munkaügyi per a munkaviszony jogellenes megszüntetése tárgyában indult, a munkáltató munkaviszony megszüntetésére irányuló jognyilatkozata közlésének időpontjában nem haladja meg a KSH által közzétett, a fentiekben említett időpontokat megelőző második év nemzetgazdasági bruttó havi átlagkeresetének kétszeresét. [13] Megállapítható tehát, hogy a nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset kétszeresének 2008. évre vetített összege 198 741 Ft, tehát a munkavállalói költségkedvezmény 2010. évben abban az esetben illeti meg a munkavállalót, amennyiben a fentiekben említett és jogszabályban meghatározott bruttó munkabére nem haladja meg a 397 482 Ft-ot. [51]

Abban az esetben, ha a bíróság személyes költségmentességben részesítette saját szabályrendszere keretein belül az ügyfelet, illetve az ügy tárgyi költségmentes eljárások részét képezi, vagy a jogi segítségnyújtásról szóló törvény értelmében az ügyfelet terhelő pártfogó ügyvédi munkadíjat az állam átvállalja, akkor a pártfogó ügyvéd ügyfelet terhelő költségét az állam viseli, amennyiben annak megfizetésre a bíróság teljes egészében, vagy részarányában az ellenérendékű felet nem kötelezte.

A jogi segítségnyújtásról szóló jogszabály értelmében azonban megelőlegező szolgáltatások esetében a rendszer új és korszerű változata került bevezetésre, a peres ügyek vonatkozásában megállapítható megelőlegező pártfogó ügyvédi díj intézménye által. A pártfogó ügyvédi díj költsége így legfeljebb egy éves időtartamra előlegezhető meg [15], abban az esetben, ha a felet tárgyi költségfeljegyzési jog illeti meg, illetve amennyiben az ügyfél olyan rászoruló, akinek a rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg 2010. évben a 85 527 forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a).¹

Szintén a megelőlegezett szolgáltatások részét képezi a kiemelkedően közhasznú szervezet és a munkavállalói érdekképviselői szervezet esetében az általuk közérdekből, külön jogszabály felhatalmazása alapján indított perben a pártfogó ügyvéd szolgáltatása.

Azon személy számára, akiről pedig az Áldozatsegítő Szolgálat a fentiekben jelzett és részletezett külön eljárása keretében megállapította, hogy bűncselekmény áldozata [15] és a rendelkezésre álló havi nettó jövedelme nem haladja meg 2010. évben a 171 054 forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a) az állam szintén megelőlegezi a pártfogó ügyvédet illető díjat.²

¹ 2010. évben 85 527 Ft (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 43%-a), [51]

² 2010. évben a 171 054 forintot (ez az összeg a 2008. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2009. évben a 159 100 forintot (ez az összeg a 2007. évi nemzetgazda-

A támogatás megítélésének alapvető feltétele az anyagi feltételek fennállásán túl azonban minden kérelem elbírálásakor kettős:

- egyrészről vizsgálni kell a fél jogban való járatlanságát,
- másrészről bonyolult megítélésű ügynek kell lennie a támogatási kérelemnek ahhoz, hogy biztosítsa az ügyfél számára azon feltételt, mely szerint személyesen eljárva a perben érdekei eredményes képviselőre nem lenne képes, így a támogatás segítségével biztosítani kell az eljárási jogok hatékony gyakorlását, és nem utolsó sorban azon ügyfelekre is gondolni kell, akik számára a perben a jogi képviselő kötelező. [15]

Elmondható tehát a polgári eljárások viszonylatában az a tény, mely szerint: *„az állam a jogi segítségnyújtás keretében a törvényben meghatározott polgári peres és nemperes eljárásokban (a továbbiakban együtt: per) a felperes, az alperes, a beavatkozó (perbehívott), a kérelmező és a kérelmezett fél részére a pártfogó ügyvédi képviselőt biztosítja és annak költségét a fél helyett megelőlegezi vagy viseli.”* [15]

A törvényi kommentár fejti ki a pártfogó ügyvédi képviselő polgári peres formájának az ügyfélre vonatkozó Jst. 11/A §-a¹ alapján a rászorultság speciális esetét, amikor is a támogatott fél mentesül a jogi képviselővel kapcsolatos költségek viselése és előlegezése alól is. Egyszerűsítve ez azt jelenti, hogy amennyiben pervesztessé válik az engedélyező határozat birtokosa, aki a Jst. 11/A §-a értelmében szerzett támogatásra való jogosultságot, annyiban az államot terhelő pártfogó ügyvédi díj fizetési kötelezettsége a jogi segítségnyújtó szolgálatot terheli az állami célleírányzat terhére az eljáró ügyvéd irányába. Amennyiben viszont az ügyfél pernyertessé válik – akárcsak egy százalékos arányban is –, annyiban az ellenérdekű felet kell kötelezni a pervesztesség mértékében a jogi segítői díj megfizetésére.

Jelentős vívmánynak tartom a pártfogó ügyvédi, ún. állam által garantált díjelőleg intézményét, melynek jelentőségét az adja, hogy a jogi segítségnyújtó szolgálat a pernyertes díjig terjedő összeg mértékéig megelőlegezi a pervesztes akár saját, akár ellenérdekű fél helyett a jogi szolgáltatás díját, majd a pervesztes felet 30 napos határidő tűzésével, míg a saját ügyfelet a fentiekben említett 1 éves határidő tűzésével hívja fel arra, hogy az előleg visszafizetési kötelezettségének eleget tegyen a célleírányzat javára.

sági bruttó havi átlagkereset 86%-a), 2008. évben a 147 232 forint (ez az összeg a 2006. évi nemzetgazdasági bruttó havi átlagkereset 86%-a), [51]

¹ 11/A. § (1) A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény szerint költségmentességben (a továbbiakban e fejezetben: költségmentesség) részesülő fél pártfogó ügyvédjének államot terhelő díja e törvény szerint kerül megfizetésre és a pártfogó ügyvéd díját az állam – külön jogszabályban meghatározottak szerint – megelőlegezi.

(2) Ha az állam a pártfogó ügyvédi képviselőt a 14. § a) pontja alapján biztosítja a fél számára, és a pártfogó ügyvéd díjának viselésére a bíróság nem kötelezi a perben az ellenérdekű felet, a pártfogó ügyvéd díját az állam viseli. Egyebekben a pártfogó ügyvéd díjazására az (1) bekezdésben foglaltak az irányadóak.

(3) Ha a bíróság a pártfogó ügyvéd díjának viselésére a perben az ellenérdekű felet kötelezte, ez a fél köteles megfizetni az államnak a megelőlegezett pártfogó ügyvédi díjat.

Amennyiben a díjelőleg garantált összegétől¹ magasabb díjat kell az ellenérdekű félnek megfizetnie pártfogó ügyvédi költségként, akkor a pártfogó ügyvéd a pervesztes féltől követelheti a részére járó díjat, teljes díjat, vagy annak díjelőleggel csökkentett százalékos ráterhelt hányadát. [25]

A pártfogó ügyvédi díjfizetéssel kapcsolatos szabályokat a pártfogó ügyvéd és a kirendelt védő részére megállapítható díjról és költségekről szóló 7/2002. (III. 30.) IM rendelet tartalmazza és annak 5. §. (3) bekezdése értelmében a pernyertes fél pártfogó ügyvédjének díja a rendelet felhatalmazása alapján a pernyertes fél pártfogó ügyvédjét a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. §-ának (2)-(5) bekezdésében foglaltak szerint megállapított munkadíj mértéke, illetőleg annak költségátalányával és adott jogi segítő esetén ÁFA-val növelt mértéke. [52]

A fentiekhez képest annyiban különbözik az eljárás az állam által megelőlegező szolgáltatásra jogosult Jst. 11/B. §-ában² szabályozott támogatásra rászorult ügyfél esetében, azaz abban az esetben, amikor az állam által megelőlegező szolgáltatásra aszerint jogosult az ügyfél, hogy az államot terhelő pártfogó ügyvédi díjat a fél helyett pervesztessége esetén a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat előlegezi meg a pártfogó ügyvédi díjat, és azt a félnek egy éves időtartam alatt vissza kell térítenie. A bíróság döntése értelmében a pernyertes támogatott fél helyzete a támogatás tekintetében lényegében megegyezik a 11/A. §-ban foglaltakkal, azaz a pernyertes pártfogó ügyvéd részére kifizetett díjelőleget a szolgálat a pervesztes ellenféltől közvetlenül követelheti vissza. [16]

„Nincs gyönyörűbb annál, mint amikor valaki eléri a célját.”
LŐRINCZ L. LÁSZLÓ

IV. A Jogi Segítségnyújtó Szolgálat statisztikai adatai

IV.1. A Jogi Segítségnyújtó Szolgálat első öt évének statisztikai vetülete

Az Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálatát által ellátott több mint 178 ezer ügyfél 28,5%-ának esetében született hatósági döntés. A hatósági döntések 87,4%-ában peren kívüli jogi segítségnyújtás, tanácsadás, illetve okirat-készítésre irányuló engedélyező határozat született. Peres hatósági döntés az összesből csak minden 8. eset volt, jelezve a szolgálat tevékenységének haté-

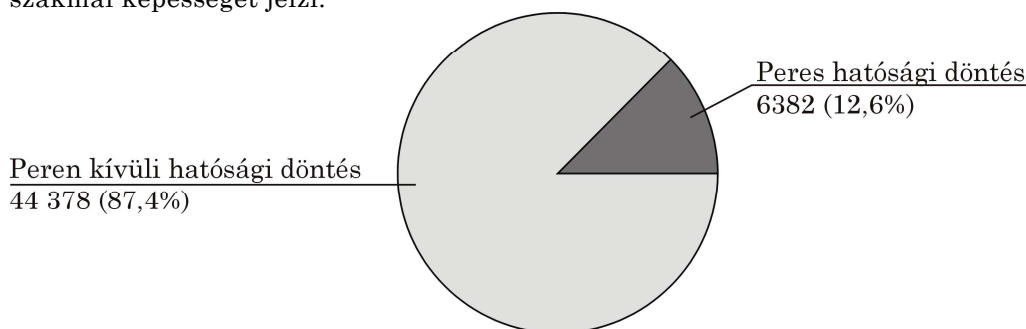
¹ Példának okáért: I. fokú eljárásban: $\{(3000 \text{ Ft} \times 6) + 25\% \text{ költségátalány vagy költségelszámolás szerinti összeg}\} + \text{ÁFA}$, mindösszesen 18 000 Ft + 4500 Ft költségátalány vagy költségelszámolás szerinti összeg + ÁFA, azaz 22 500 Ft + ÁFA. [38]

² (1) Ha az állam a fél számára a 15. § alapján biztosítja a pártfogó ügyvédet, a fél helyett a pártfogó ügyvéd díját megelőlegezi.

(2) Ha a bíróság nem kötelezte a perben az ellenérdekű felet a pártfogó ügyvéd díjának viselésére, a fél köteles a megelőlegezett pártfogó ügyvédi díjat az állam részére visszatéríteni.

(3) Ha a bíróság a pártfogó ügyvéd díjának viselésére a perben az ellenérdekű felet kötelezte, ez a fél köteles megfizetni az államnak a megelőlegezett pártfogó ügyvédi díjat. [15]

kony működését, tekintve, hogy peres hatósági szolgáltatás igénybe vételére csak 2008. január 1-jétől van mód. Az összes ügyfelet figyelembe véve az öt év átlagában a peres hatósági döntések aránya még elenyésző volt, annak mindössze 3,5%-a. Az évenkénti átlagos 36 ezer ügyfél közül 10 ezer esetben történt hatósági döntés, mely a szolgálat aktív tevékenységét és problémamegoldó szakmai képességét jelzi.

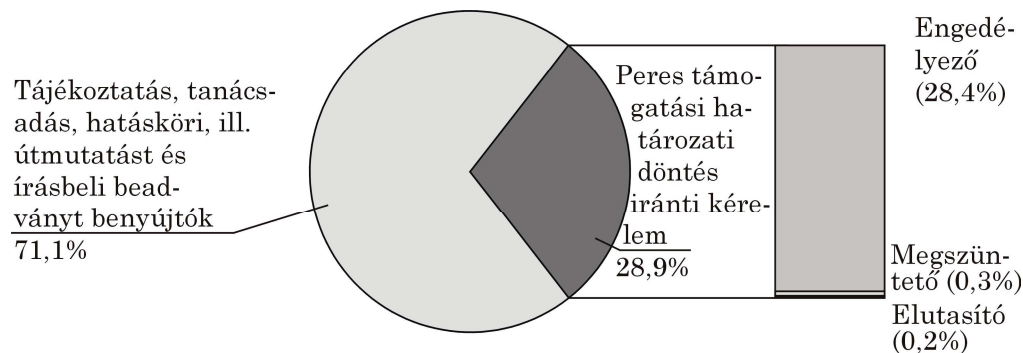

1. ábra

Hatósági döntések megoszlása (2004. 03. 1. – 2009. 05. 1.) [59] (saját ábra)

IV.II. Statisztikai forgalom a 2010. január 01. és 2010. szeptember 30. közötti időszakban

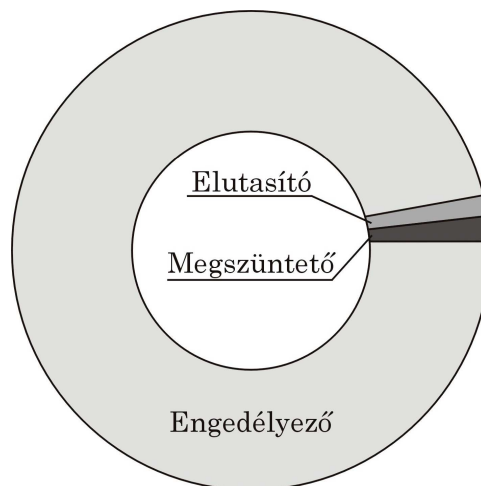
A 2010. év vizsgált időszakában, a peren kívüli ügyeket vizsgálva tájékoztatást, tanácsadást, hatásköri, illetve illetékességi útmutatást és írásbeli beadványt benyújtók száma az összes határozattal elbírált támogatás iránti igény több mint héttizedét adta, míg közel háromtizedét a peres támogatási határozati döntés iránti kérelem alkotta. Ez utóbbiak 98,4%-át az engedélyező határozatok, míg egy százalékát a megszüntető, s alig 0,6%-át az elutasító kérelmek adták. Az ügyfélforgalom ilyen szempontból való vizsgálata is jelzi a Jogi Segítségnyújtó Szolgálat megalapozott határozatait, s a szolgálathoz problémával fordulók indokolt megkereséseit.

2. ábra

Az ügyfélforgalom megoszlása (2010. 01. 1. – 2010. 09. 30.) [59] (saját ábra)

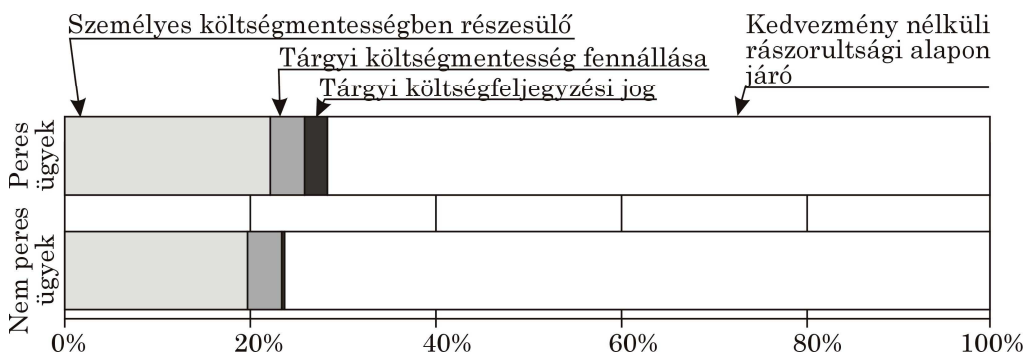
A tárgyévben beérkezett 6071 hatósági döntés iránti kérelem 97,0%-a engedélyezésre került. Minimális, mindössze 1,2% volt az elutasítások aránya, s hasonlóan alacsony, 1,8% a megszüntető határozatoké. Ezek az arányok jelzik, hogy a szolgálathoz forduló kérelmei megalapozottak, közel teljes körű a továbbvitt ügyek mértéke, s csak legritkább esetben, (százból 3 eset) az, mely valamilyen módon elutasításra, vagy megszüntetésre kerül. A megkereső ügyfelek ez által ügyeik továbbvitelében, elbírálásában döntően pozitív visszajelzést kapnak.

3. ábra

Az engedélyezések, elutasítások és megszüntetések aránya a beérkezett hatósági döntési kérelmek ügyében (2010. 01. 1. – 2010. 09. 30.) [59] (saját ábra)

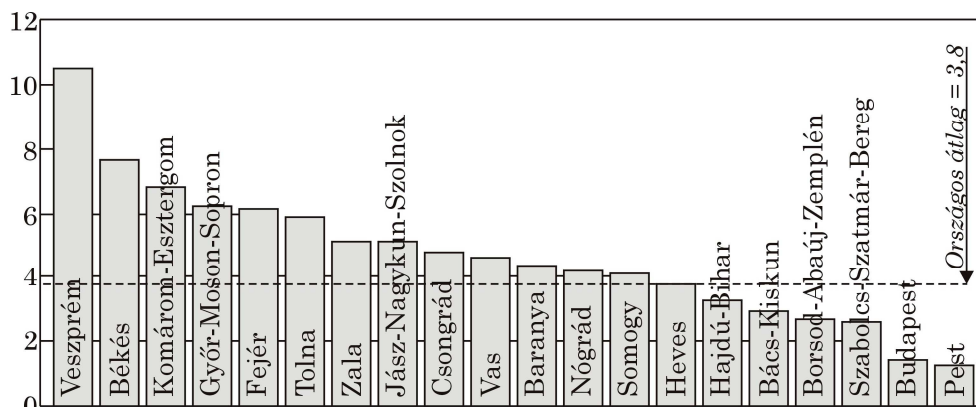
Az engedélyező peres hatósági döntések 91,3%-a polgári peres, 5,2%-a polgári peres és 3,5%-a büntető ügy volt. A nem peres ügyek közül a kedvezmény nélküli rászorultsági alapon járó ügyek száma volt arányaiban magasabb, éppen az esetek jellegéből, valamint az ügyfélkör összetételéből adódóan, míg a peres ügyek esetében ez az arány a személyes költségmentességben részesülők előnyére kompenzálódott. A tárgyi költségfeljegyzési jog a nemperes ügyek esetében szinte elhanyagolható volt, de a peres ügyek esetében sem volt számottevő. A tárgyi költségmentesség fennállása szintén alacsony részesedést képviselt mind a peres, mind a nemperes ügyek tekintetében.

4. ábra

Engedélyező peres hatósági döntések megoszlása polgári peres és nemperes ügyekben (2010. 01. 1. – 2010. 09. 30.) [59] (saját ábra)

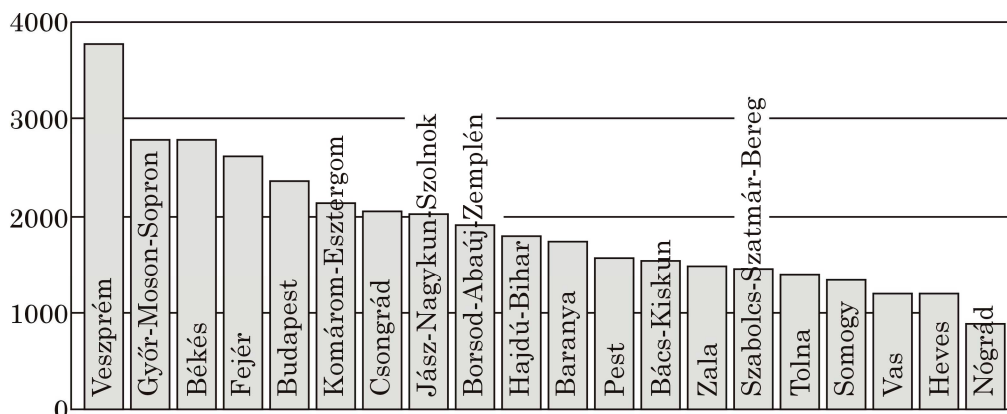
Az ügyfélforgalom megyénkénti alakulása és a megye népessége között a vizsgált időszakban nem volt jellemző szignifikáns összefüggés. A 2010-es év vizsgált hónapjaiban kiemelkedett Veszprém megye ügyforgalma, hiszen közte és az őt követő megyék között mintegy ezer fős eltérés tapasztalható. A népességszámra vetített mutatószámok alapján azonban már árnyaltabb kép mutatkozik.

5. ábra

Az 1000 lakosra jutó ügyfélforgalom alakulása területenként (2010. 01. 1. – 2010. 09. 30.) [59] (saját ábra)

Az ezer lakosra jutó ügyfélforgalom országos átlaga 3,8 fő volt, mellyel Heves megye mutatószáma egyezett meg, további hat megyében azonban nem érte el az átlagot. Ezek közé tartozik a frekvenciált Budapest, vagy Pest megye is. vélhetően ezeken a területeken az ügyfelek más jogi formákat vesznek inkább igénybe problémáik kezeléséhez.

6. ábra

Az ügyfélforgalom alakulása területenként (2010. 01. 1. – 2010. 09. 30.) [59] (saját ábra)

V. Kitekintés

Nemzetközi jogi kötelezettségeink rendszeréhez tartozik mindenek előtt az állampolgárok számára, az állami jogalkotás által biztosított bírósághoz fordulás jogának érvényesítése, a védelem jogának biztosítása, az ügyfél ügyének pártatlan hatóság általi elbírálásának követelménye továbbá a hatékony jogérvényesítési mechanizmusok működtetésének kidolgozása, az ahhoz való hozzáférés lehetőségének megteremtése. Az állampolgárok számára biztosított jogegyenlőség megteremtéséhez a jogi segítségnyújtás intézményrendszerének korszerű kialakítása elengedhetetlen feltétel volt, hiszen a bíróságokhoz fordulás jogának biztosítása, a jogérvényesítéshez való jog előtérbe helyezése, továbbá az alternatív vitarendezési módozatok alkalmazásának lehetővé tétele egy modern demokratikus tagállam számára alapvető igény. Szolgáltató közigazgatás nyújtására, csak szolgáltató állam képes, amelyen keresztül biztosíthatóvá válik, a minőségi jogalkotás. Egyúttal előtérbe kerül a közigazgatás vonatkozásában az ügyfélbarát, átlátható és kiszámítható, egyúttal visszaellenőrizhető közigazgatási szolgáltatás, a költséghatékony és differenciált jogérvényesítési rendszer részeként biztosítva a kiszámítható és hozzáférhető kedvezmények és támogatások rendszerét.

Úgy vélem, a rendszer átalakításának egyedi megoldási lehetősége lehetne a kifejezetten peres eljárást nem igénylő, illetőleg kiváltó speciális polgári, fogyasztóvédelmi és munkajogi területek ún. „kvázi mediáció” útján történő megoldási lehetőségének tényleges megteremtése, hiszen lehetőség nyílhatna a bíróságok tehermentesítésére, mindamellett, hogy az európai uniós tendenciák megvalósítására nyílna mód. Ez azért is lehetne különösen jelentős eredmény, mivel az alternatív vitarendezési szabályok igénybevételét szorgalmazza az ún. Green Paper („Zöld könyv”).

A Európa Tanács is kiemelten taglalja a jogi segítségnyújtás kérdéskörét, hiszen a témakörrel kapcsolatosan a tagállamok kormányai részére számos, megfogalmazott ajánlást is kiadott. Melyek deklarálják, miszerint az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jogának minden demokratikus társadalom alapvető elemének kell lennie. Kiemelten előtérbe kell helyezni ezen alapelvet, mivel a vagyoni és társadalmi szempontból hátrányos helyzetű magánszemélyek számára a bíróságok előtti eljárás gyakran igencsak költséges, időigényes és feletébb összetett eljárás, így jogaikat csak részben képesek gyakorolni, illetőleg azok gyakorlása korlátokba ütközhet. A hatályos hazai jogi segítségnyújtási rendszer kuriózuma a per előtti, pert megelőző tanácsadás lehetősége, amely a felesleges vagy előreláthatólag eredménytelen igényérvényesítések számát csökkentheti. Speciális, a bírósági panasznap intézményén túlmutató az eljárás a tekintetben, hogy a perbeli képviselő biztosításának szolgálathoz delegált átcsoportosításával összekapcsolhatóvá vált a pert megelőző tanácsadási, tájékoztatási tevékenység és a peres eljárás lefolytatásának lehetősége.

Véleményem szerint a jogalkotói szándék a valótlan nyilatkozatok kiszűrésére, a biztosított támogatások felülvizsgálatára és megvonására annak érdekében, hogy valóban a rászorulókat megsegítését célozza a hatályos jogi segítség-

nyújtás rendszere és az állami erőforrások hatékony elosztására kerüljön sor tényleges megvalósításra került. Az új típusú ügyfélbarát szolgáltatások bevezetésével az Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálatának szolgáltatásai az ügyfelek és az állam érdekeit szolgálják.

Feltartóztathatatlan a globalizáció kiszélesedése felgyorsult világunkban. Az országok és kultúrák közötti gazdasági kölcsönhatás felgyorsult folyamata szükségképpen növeli mind a nemzetközi, mind pedig a nemzetállami bíróságok, az igazságszolgáltatás hatáskörét és szervezeti kiépítettségét, feltételezi mindazonáltal ügyfélbarát közigazgatási eljárási rend hatékony működtetését. A valóban demokratikus, a nép akaratának leginkább megfelelő igazságszolgáltatási elvek és gyakorlat kialakítása, az igazságszolgáltatásban dolgozók folyamatos továbbképzése egyre nagyobb mértékben képes – modern kommunikációs technológiák hatalmas eszköztárának fejlesztésével – az emberek és a népek fokozódó tájékozottságát lehetővé tenni és tudásigényét, tudásszintjét kielégíteni. [44]

Fontosnak tartom leszögezni, hogy a jogi segítségnyújtó szolgálat életében eddig hatályba lépett változások korántsem jelentik a reformok végét, hiszen a reform folytatásával kapcsolatos feladatok megfogalmazása, a jogalkotói igény előterjesztése az elkövetkező hónapok egyik jelentős kihívása, megvalósítandó cél.

Irodalomjegyzék

- [1] 11/2004. (III. 30.) IM rendelet a jogi segítő díjazásáról.
- [2] 144/2005. (VII. 27.) korm. rendelet.
- [3] 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről.
- [4] 1/2006. (I. 6.) IM rendelet az áldozatsegítő támogatások igénybevételének részletes szabályairól szóló.
- [5] 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról, 84. §.
- [6] http://www.mfor.hu/cikkek/A_munkaugyi_perekben_nincs_tobbe_koltsegmentesseg.html (letöltés dátuma: 2009. 05. 05.)
- [7] 3282. számú olasz királyi rendelet (1923. december 30.), 32. cikk.
- [8] 3282. számú olasz királyi rendelet (1923. december 30.), 4. cikk.
- [9] PETER VAN DEN BIGGELAAR: National Report on ILAG Conference, Legal Aid in the Netherlands, January 2009.
PETER VAN DEN BIGGELAAR: Global outline Legal aid in the Netherlands, 10th May 2007.
- [10] 42/2003. (XII. 19.) IM rendelet a jogi segítői névjegyzék vezetésének részletes szabályairól.
- [11] 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet a költségmentesség alkalmazásáról a bírósági eljárásban.
- [12] 602. számú olasz királyi rendelet (1931. május 28.), 5. cikk.
- [13] 73/2009. (XII. 22.) IRM rendelet a munkavállalói költségkedvezmény megállapításáról és érvényesítésének szabályairól.
- [14] 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól.

- [15] 2003. évi LXXXV. törvény a jogi segítségnyújtásról.
- [16] A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 11/B §-hoz fűzött kommentár.
- [17] 10/2004. (III. 30.) IM rendelet a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól.
- [18] 56/2007. (XII. 22.) IRM rendelet a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályairól.
- [19] A jogi segítségnyújtásról szóló törvény koncepciója. http://www.pesticivil.hu/files/2/3/2/0/2320_jogi_segely_koncept.doc 6. o. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
- [20] A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény 17. §-ához fűződő kommentár.
- [21] 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól
- [22] A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0008:HU:HTML> (letöltés dátuma: 2010. 10. 21.)
- [23] 303/2006. (XII. 23.) korm. rendelet az Igazságügyi Hivatalról.
- [24] Az Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala 2005. évi költségvetési beszámolójának szöveges indoklása. http://www.kih.gov.hu/data/cms2004/Beszamolo_szoveges_indokolas_2005.pdf. (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
- [25] A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXXV. törvény 11/A §-hoz fűzött kommentár.
- [26] Yearbook of the European Convention on Human Rights. European Commission of Human Rights, Council of Europe, Martinus Nijhoff Publishers, 1980, p. 420.
- [27] DRINÓCZI TÍMEA: A jogi segítségnyújtással kapcsolatos problémák és a kezdeti megoldási lehetőségek az Európai unióban, JURA, 7. évf. 2. szám.
- [28] Emberi Jogok Európai Bírósága, 25357/94, 1998. július 30-i ítélet, forrás: http://www.ius-softwa-re.si/EUII/EUCHR/dokument/1998/07/CASE_OF_AERTS_v._BELGIUM_30_07_1998.html, <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/2422ec00f1ace923c1256681002b47f1/e81135787aae6d85c1256658002eb122?OpenDocument> (letöltés dátuma, 2009. 05. 10.)
- [29] Emberi Jogok Európai Egyezmény 3. cikk.
- [30] Európai Unió Alapjogi Chartája. forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:HU:PDF> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
- [31] Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú kerethatározata.
- [32] European Court of Human Rights, Case of Quaranta v. Switzerland (Application Number 12744/87), Judgment of 24 May 1991.
- [33] European Court of Human Rights, Case of Airey v. Ireland (Application no. 6289/73).

- [34] European Court of Human Rights, Case of Artico v. Italy (Application no. 6694/74), http://www.ius-softwa-re.si/EUII/EUCHR/dokumenti/1980/05 /CASE_OF_ARTICO_v._ITALY_13_05_1980.html (letöltés dátuma, 2009. 05. 06.)
- [35] European Court of Human Rights, Case of Quaranta v. Switzerland (23/1990/214/270), <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/d0cd2c2c444d8d94c12567c2002de990/f13584823b3056c5c1256640004c1ab1?OpenDocument>, http://www.ius-softwa-re.si/EUII/EUCHR/dokumenti/1991/05/CASE_OF_QUARANTA_v._SWITZERLAND_24_05_1991.html (letöltés dátuma: 2010. 10. 21.)
- [36] European Court of Human Rights, Golder Case, 21. February 1975. <http://www.iilj.org/courses/documents/Goldercase.pdf> (letöltés dátuma: 2010. 10. 21.)
- [37] European Court of Human Rights, Golder v. The United Kingdom. Application No. 4451/70.
- [38] 7/2002. (III. 30.) IM rendelet a pártfogó ügyvéd és a kirendelt védő részére megállapítható díjról és költségekről, 5. § (1) bekezdés a) pontja.
- [39] HORVÁTH ZOLTÁN: Kézikönyv az Európai Unióról, HVG ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Hatodik, átdolgozott, bővített kiadás, Bp., 2005, 575. o., 598. o.
- [40] <http://ec.europa.eu/civiljustice/> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
- [41] http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_hu.htm angol változat: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.htm (letöltés dátuma: 2010. 10. 21.)
- [42] http://www.irm.gov.hu/download/reform_jogisegely.doc/reform_jogisegely.doc (letöltés dátuma, 2009. 04. 30.)
- [43] <http://www.lb.hu/egyezmeny.html> (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
- [44] VIGH JÓZSEF: A büntető igazságszolgáltatás néhány alapelve. Jogelméleti Szemle, 2002/4. szám.
- [45] A Tanács határozata (2001/470/EC, 2001. május 28.) az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben.
- [46] Judgment of the European Court of Human Rights (First Section), Case of *McVicar v. the United Kingdom*, Application no. 46311/99 of 7 May 2002.
- [47] STEVE FOSTER: *Human Rights and Civil Liberties Edition: 2*, Pearson Education, 2008, p. 424.
- [48] JUHÁSZ EDIT: „Nép Ügyvédje” – avagy a jogi segítségnyújtás hazai reformja. *Emberi Jogok Magyar Központja Közalapítvány, Acta Humana* 15. évf. 2004. 3. szám, 3–4. o., 7–9. o., 10–11. o.
- [49] POKOL BÉLA: A joghoz jutás esélyei. *Jogelméleti Szemle*, 2002/2. szám.
- [50] Kengyel Miklós, *A polgári bírászkodás hétköznapijai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990. 92–95. o.*
- [51] KSH Győri Igazgatóság Zalaegerszegi Képviselőtestületének adatszolgáltatása.
- [52] SZEKERES DIÁNA: A jogi segítségnyújtás nemzetközi és magyar gyökerei, a jelen kihívásai. In: *PhD Tanulmányok* 8. Pécs 2009. 513–560. o.
- [53] Az olasz büntetőjárásról szóló törvény, 128. cikk.
- [54] 2002. évi LV. törvény a közvetítő tevékenységről, peren kívüli közvetítés.
- [55] Recommendation No. R (81) 7 of the Committee of Ministers to Member states on measures facilitating access to justice. <https://wcd.coe.int/com.instranet>

- .InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=599788&SecMode=1&DocId=671776&Usage=2 (letöltés dátuma: 2010. 10. 21.)
- [56] Recommendation No. R (93) 1 of the Committee of Ministers to Member states on effective access to the law and to justice for the very poor. http://www.mediacje.wpia.uw.edu.pl/files/rada_europy/1993-1eng.pdf (letöltés dátuma, 2010. 10. 21.)
- [57] Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee on the application of Council Decision 2001/470/EC establishing a European Judicial Network in civil and commercial matters (COM/2006/203) and annexes (SEC/2006/579).
- [58] Roger Bartlett, Chris Gratton, Christer Rolf: Encyclopedia of International Sports Studies: F-O; Taylor & Francis, 2006, 729. o.
- [59] Központi Igazságügyi Hivatal Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Hatósági és Módszertani Osztály, Budapest adatszolgáltatása.
- [60] Tanács 2003/8/EK irányelv III. fejezet 3. cikk, A költségmentességhez való jog.

